

Jiří Karásek ze Lvovic

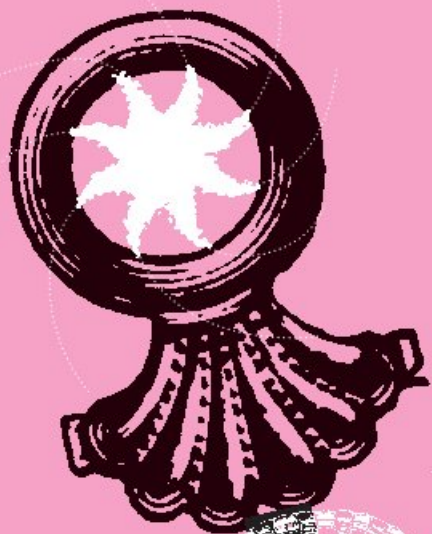
Romány tří mágů

VOLVOX GLOBATOR 2012

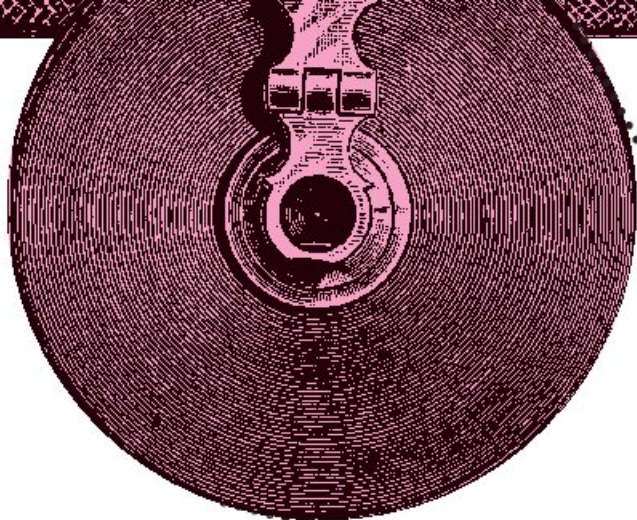
Romány tří mágů
Jiří Karásek ze Lvovic
volvox globator 2012

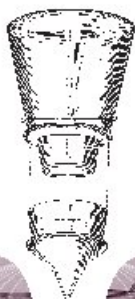

Romány tří mágů

JIŘÍ KARÁSEK ZE LVOVIC

MINFRED

MARGEL

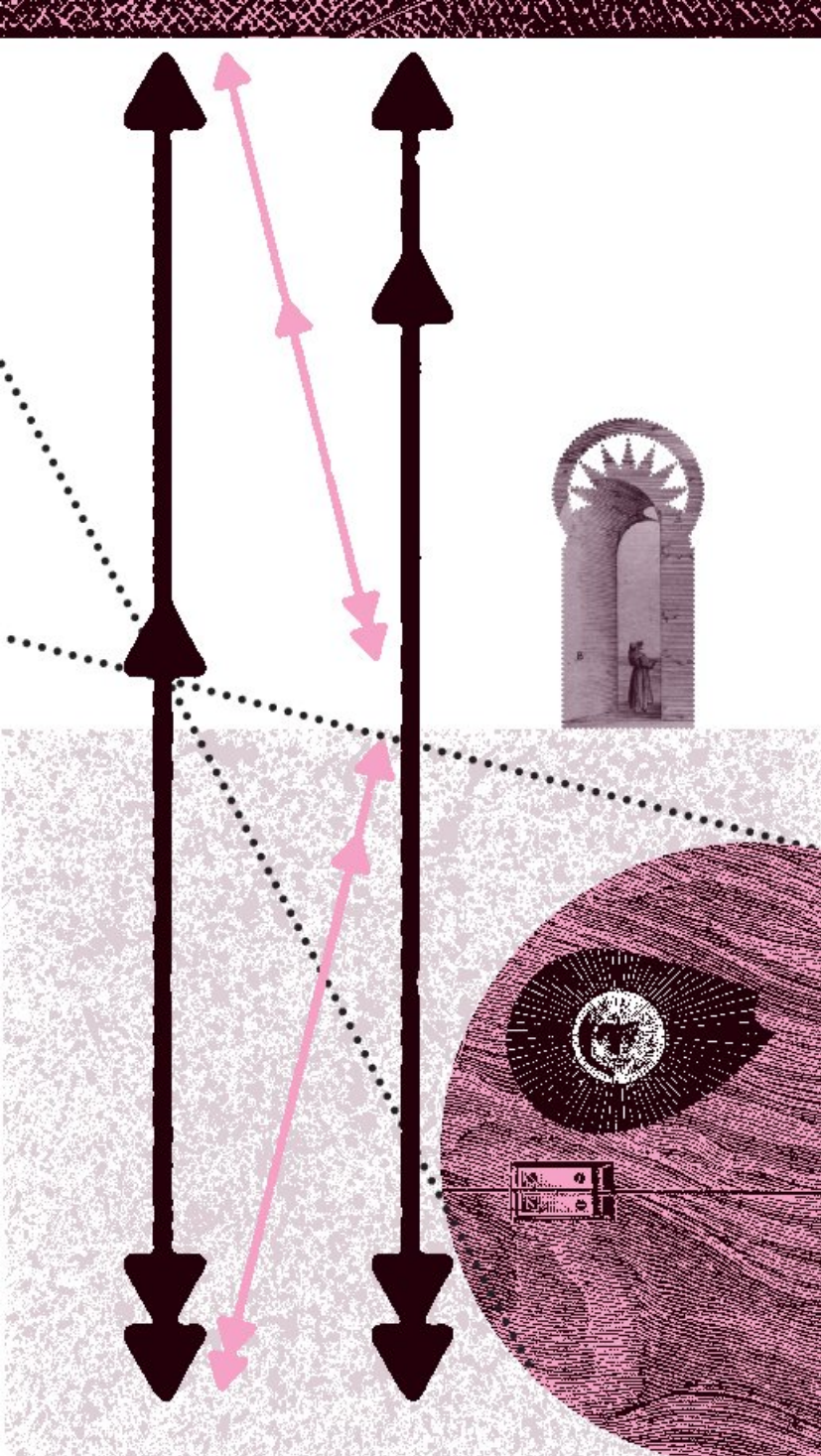
Adrian

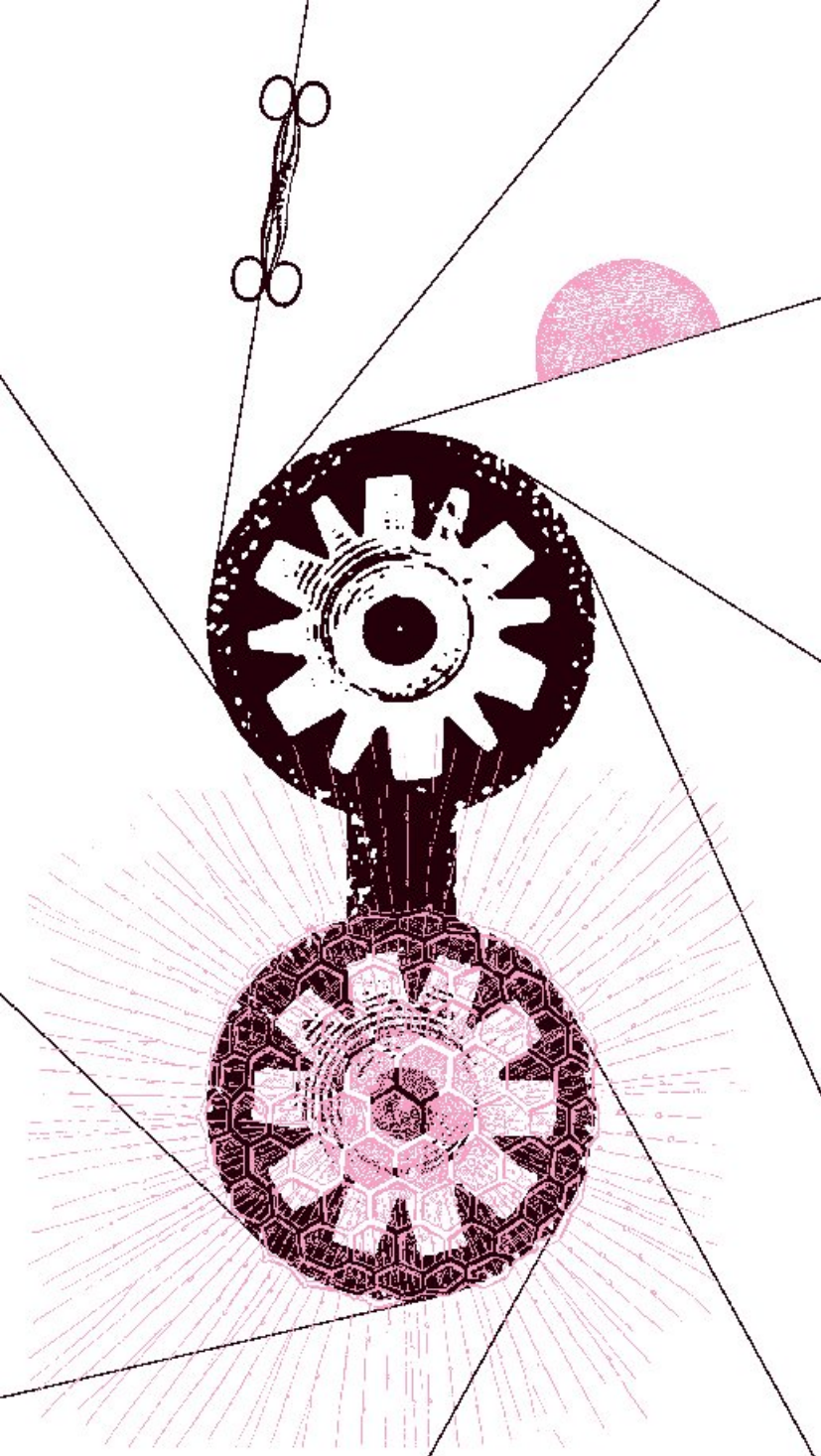

© Jiří Karásek ze Lvovic – dědicové
Illustrations © Luboš Drtina, 2012

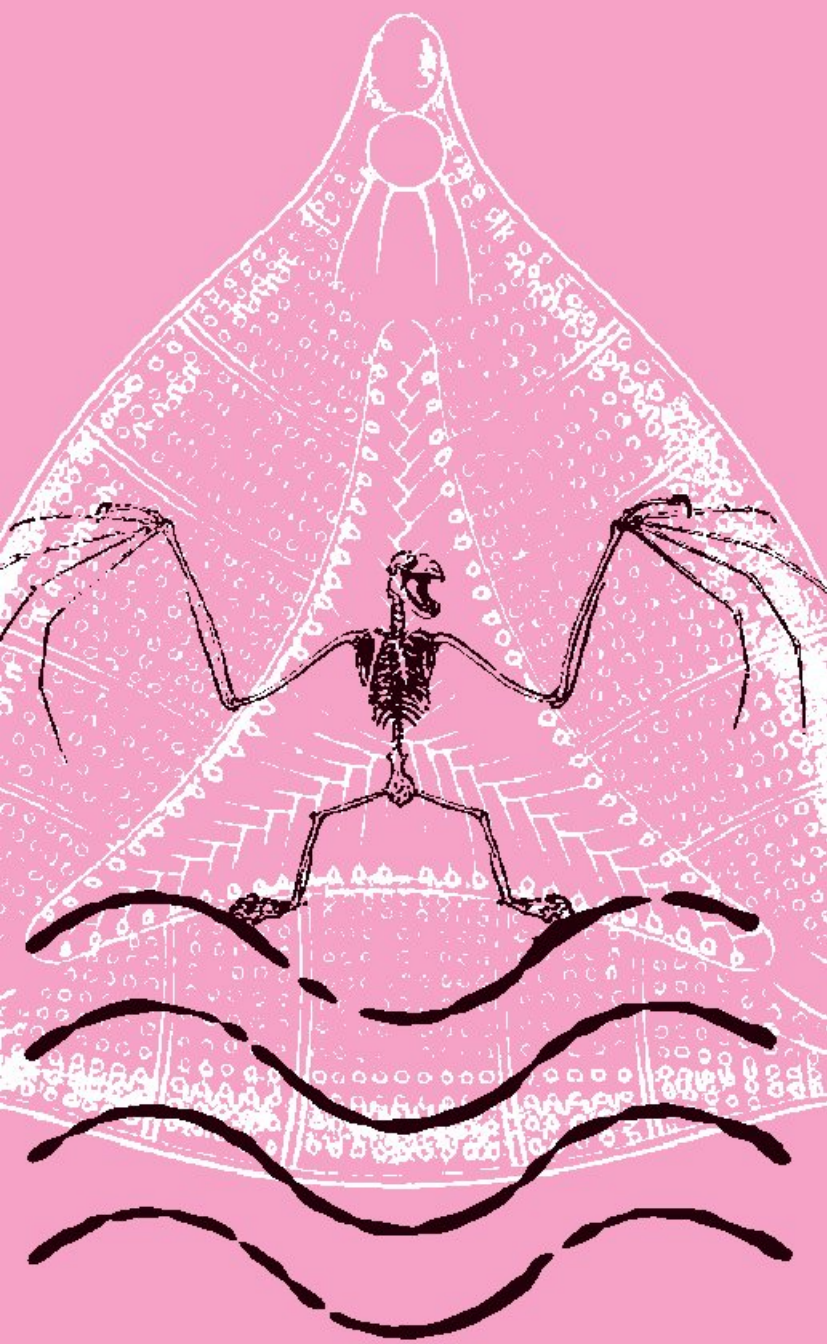
ISBN 978-80-7207-994-0 (pdf)
ISBN 978-80-7207-993-3 (epub)

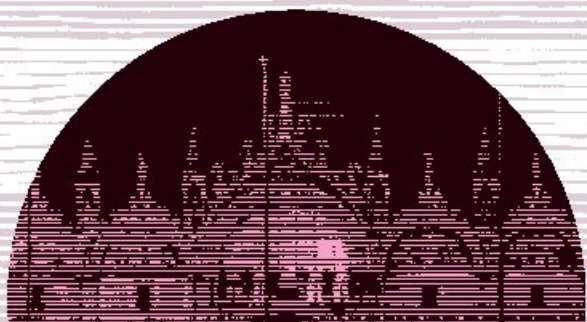

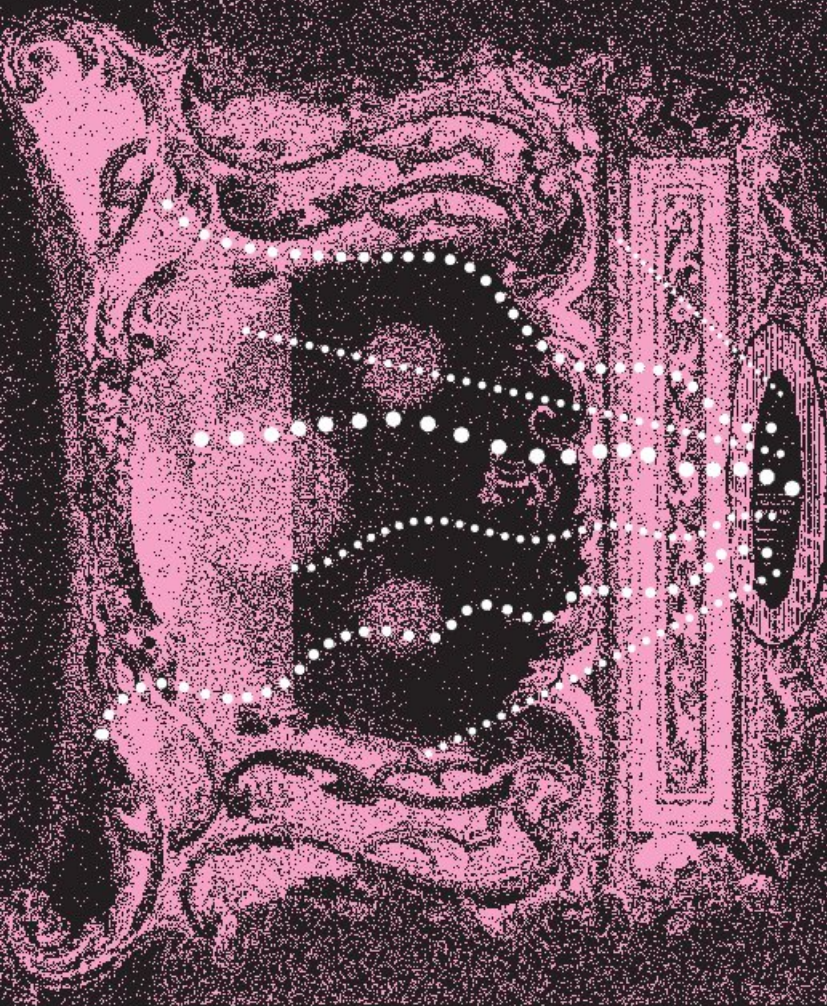

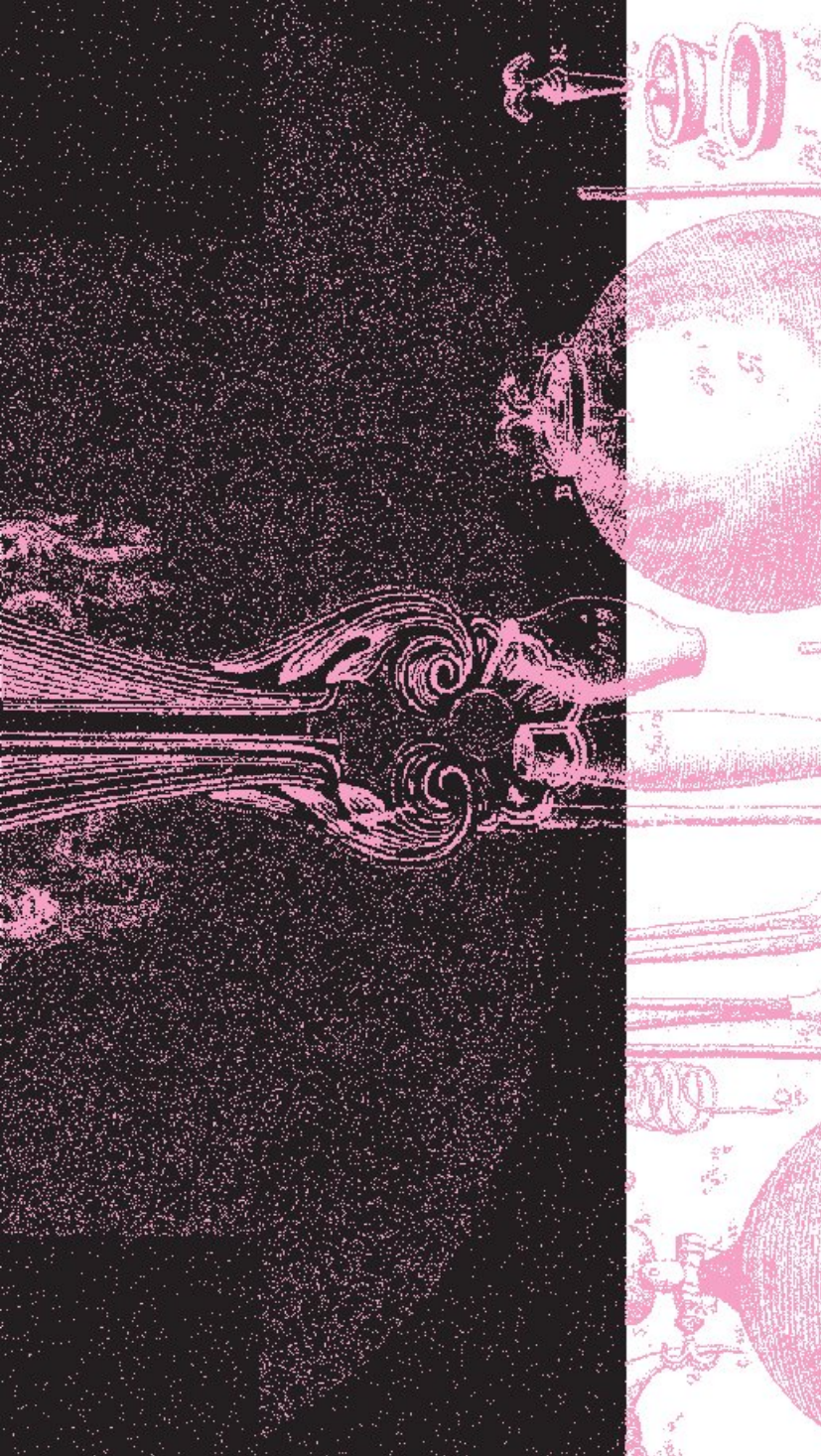

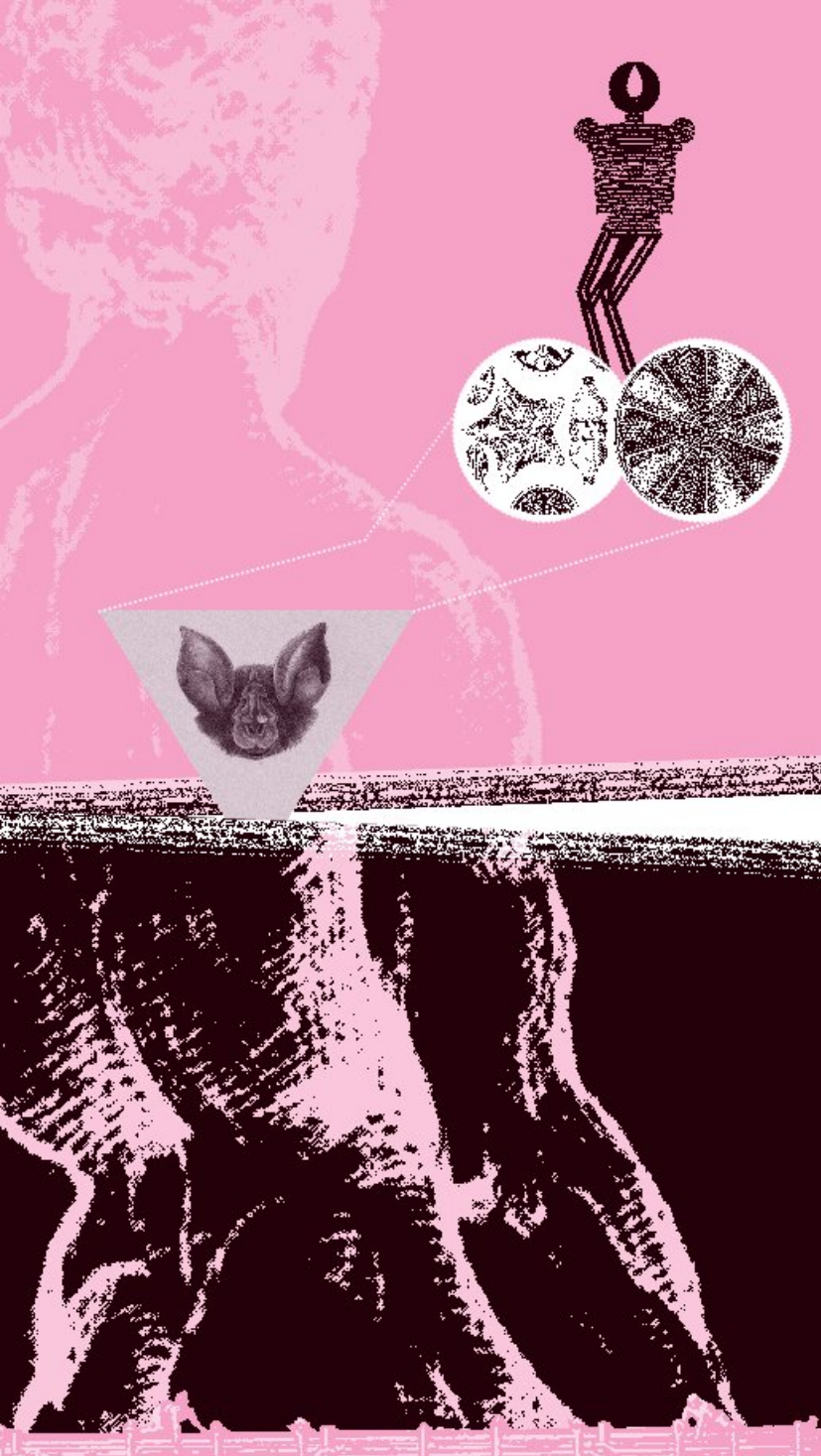

VIGORIPRIA

I.
Román
Manfreda Macmillena

Cave haec legere!
Připsáno středověkým mnichem
do magické knihy

ÚVOD

Počíná se podivuhodná historie o mém příteli Manfredu Macmillenovi. Mám ještě ujišťovati, že od začátku až do konce neobsahuje tento román než pošetilosti, jediný důvod, abych jej uznal hodným vypravovati? Ale stálo-li za to, aby jiní psali příběhy, jenž jim ani sebe menší námahy nepůsobily, a za nichž jejich fantasie byla úplně netečná, proč bych já nesměl povídati historii, která, ač vymyšlena, žádala ode mne takové psychické odvahy, že bych se stal pro ni málem bláznem? Proč by měli býti příběhy, mnou tak usilovně vyhlávané, méně pravdivé než historie, jinými podle skutečnosti lhostejně popisované?

V umění je lháti nutností, ovšem s jediným obmezením: že to, co se vymýšlí, má hlubší smysl než pouhá skutečnost. Vymýšlejíc věci, jež se nestaly, naše duše s větší silou se blíží podstatě všeho, než když pouze zjišťuje, že věci existují. Neboť není hrubě důležité, je-li co neb není. Na čem záleží, jest síla duše, pro niž si něco vymýšlíme, a ne její netečnost, pro niž se spokojujeme s náhodným zevnějškem věcí.

Nevylučuji tím pravdy z umění: naopak, v případech, kdy je naprosto lhostejné, je-li co pravdivé, či ne, je na místě říci raději pravdu. Ale ovšem jen jako prostředek z nouze. Sám veliký, božský CAGLIOSTRO, jehož imaginární stín ať vlídně provází mého reka celou touto historií! – neužíval vždy jen obraznosti, aby vytvořil stil svého života. Sem tam, dovršuje kontrastnost, odhaloval i mnohé, co bylo pravdou.

Dlouho jsem přemýšlel, jak příběh, sám o sobě absurdní, učiniti co nejabsurdnější. Konečně jsem se rozhodl, přeložiti jej do Prahy, úmysl tedy, v němž může se jeviti dokonalá bláznivost. Bylo mi sice namítáno, že neexistuje nevkusnějšího prostředí, ale to říkají jen básníci toho města, naprosto do sebe zamilovaní a nic mimo sebe nevidoucí, u nichž je to tedy vysvětlitelné.

Chtěl bych, aby historie byla čtena tak, jak je psána: s úplnou odevzdaností do její pošetilosti.

Nemyslete si však, že tyto pošetilosti kryjí hluboké pravdy. K takové nízkosti se propůjčují jen spisovatelé prvního řádu. Nebudu přece se namáhati pro bláznovství, aby se ukryval pod tím dobrý příklad. Nic není tak pohoršlivé jako dobrý příklad, když mu věříme, a nic tak povznášející jako dobrý příklad, když se mu posmíváme.

Činím ovšem mnohé zjevným touto historií, co kdybych napsal pod svým jménem, druhého dne bych mohl se odhodlati jen spáliti: to je výhoda umění, že zakrýváme sebe nejlépe tím, když se odhalujeme. Rozdíl jest jen v tom, že někdo uměním zakrývá svou pošetilost, jiný však zakrývá sebe za pošetilost. První genre je literární historií sice brán hluboce vážně, ale druhému rozhodně dávám přednost. Běží jen o to, zůstatí v té methodě nesrozumitelným. Ale to jest jen věcí stylu. Dobrý stilista, dá-li si záležeti, dosáhne vždy žádoucí nesrozumitelnosti.

I.

Hrabě Manfred Macmillen byl ze šlechty, jež se přestěhovala v pěti stoletích několikrát ze země do země a z národu do národu, tak že nyní byla mimo všechna území a všechny rasy. Byl všude a nikde domovem. Žil střídavě v hlavních městech evropských, ale pravidelně se vracel pouze do dvou; do Vídně a do Prahy. Ve Vídni mu náležel rozsáhlý palác, jež se zálibou oživoval družinou přátel, kteří se připojovali k němu na jeho toulkách světem. Byli to samí originální a nej-různorodější muži. Žena neměla nikdy k Manfredovi přístupu. Opovrhoval jí důsledně. V Praze měl opuštěný palác u Jindřišského kostela, barokovou stavbu s věčně zakrytými okny, a v blízkosti Bílé hory zámek jako letní sídlo. Byl-li smuten, chtěl-li býti sám, říkal, že jde „do kláštera“, a odjížděl, neudávaje nikomu kam, do Prahy.

Každý by byl užasl, kdyby byl viděl, jaký byl Manfred ve Vídni a jaký v Praze. Ve Vídni dandy, v Praze snílek. Ve Vídni střed společností, v Praze samotář, toulající se po chrámech. Jako by měl dvě duše, jež střídal. Nevím, nebyl-li opět jiný v Paříži, v Římě nebo v Londýně. Viděl jsem jej a pozoroval jen ve Vídni a v Praze.

Odpověděl mi kdysi, když jsem mu řekl své pozorování, s ironií:

– Nemám nikde jiného zaměstnání než jediné: nudit se.

II.

Manfred mne připoutal, jak jsem jej viděl po prvé. V životě je mi trýzní mluvit s obyčejnými lidmi. Miluji jen lidi, kteří chovají pro mne nějaké nebezpečství. Dotýkám se jejich niter rád, jako si hrajeme s dýkou, o niž můžeme se zranit. Miluji balancovati nad podezřelými hlubinami a za přátele si volím jen lidi, v nichž číhá démon, jenž na mne může po případě též se vrhnouti.

Pocítil jsem, že tato démoničnost mne vábí k Manfredovi. Vídeň se mi stala od té chvíle osudem. Oduševnila se. Promluvila ke mně. Přeměnil jsem se náhle v bytost, jež v zmatku cizích lidí zůstává vlastní prožití. Něco lichotivě měkkého, teplého, sametového, atmosféra hebkých, nahých těl s pružnými, pomalými pohyby kočky mne obklopovala. Rozuměl jsem náhle všem požitkářským lidem, kteří mi dosud byli cizí. A rozuměl jsem i bizarním žádostem, jež tryskaly z jejich šedozelených očí, touhám vyžítí život na svůj vlastní způsob, vzplanouti do plamene chmurně zarudlého a zhasnouti pak v zhnusenosti.

Manfred byl jejich typem.

Byl dokonalý dandy. Již zevnějšek jeho upoutával, ač nebylo na něm nic výstředního, a ač cítilo se zase, že se vyhýbá výstřednosti ne z korektnosti, ale pouze proto, že není jeho genrem. Strojil se distinguovaně a módně, ale nic na něm nebylo, co by bylo „dernier cri“ a možno koupiti v každém závodě v Kärtnerstrasse. Nebyl zcela mlád, ale vynasnažoval se vypadati naprosto mládě. Mládí považoval za jedinou formu, v níž možno se objevovati na veřejnosti. Věčným mládím chtěl se lišiti od těch, kdo necítí neslušnosti toho, býti starými lidmi.

Ani za přátele si nevolil nikdy starých lidí. Daleko, daleko od nich prchal. Osvěžoval se jen stykem s mladými přáteli. Neboť stáří pokládal za nakažlivé, jako by mohlo přejíti do člověka, jenž se stane sám pak starým. A ani k lidem nehezkým se nesnižoval. Ne-

boť pouhým pohledem na lidi šeredné může člověk sám zošklivěti. Svou vlastní, vrozenou i vypěstovanou krásu nesl jemně, duchově, jako by nesl nejvzácnější myšlenku.

Většina nespokojenosti lidí na světě je v tom, že neumějí se nuditi, a proto hynou. Filosofie dandysmu učí uměti se nuditi a tím dovésti žítí. Dandy nemá ničím se inspirovati. Ale poněvadž je to příliš nedosažitelné, je mu časem dovolena inspirace, mimo jediný případ: podivovati dokonalé, což jest jen pro snoby. Dandy se inspiruje v tom případě jen prostředností. Špatné divadlo mu dá ilusi a špatná láska pocit zamilování. Dandy nemá milovati lidí, ani jimi opovrhovati. Má jen býti přesvědčen, že jsou na světě lidé zajímaví a zbyteční, a těmi zbytečnými lidmi že jsou všichni ostatní.

Těmi pravidly Manfred se řídil. Věda, že žítí má jediné tehdy smysl, když o život nestojíme, veliké věci odkládal, aby se zabýval podrobnostmi. Věda, že je to jediné pozitivní vědění, jež činí člověka stupidním, horlivě se vynasnažoval, znáti vše ze středověké magie a nevěděti nic o tom, co tvrdí moderní věda. A četl-li spoustu nových knih, četl je pouze proto, aby si potvrdil přesvědčení o absolutní hlouposti všeho, co jest obsahem dnešní literatury.

Jeho erotismus vylučoval běžné formy. Žena pro něj neexistovala. Jeho duše se ukojovala stykem s krásnými osobnostmi přátel. Propůjčoval svému přátelství všecken vnějšek lásky. Ale nepodroboval se nikomu. Napřed svedl sám sebe vlastní touhou a pak k té touze teprve si vyvolil osobnost jí odpovídající. To byla forma jeho přátelství. A měl-li pak někoho rád, bylo to spíše pro jeho půvabné nedostatky než pro skutečné přednosti. Neboť stěží by byl někoho povýšil nad sebe, a bylo mu milo podivovati křehkou nezkušenost spíše na jiném než na sobě.

Žil tak, že snil. Čin jej dělal smutným a nebyl jeho vůlí. Čekal vždy jen na to, co nemůže přijíti, a byl smuten jen nad tím, co se ho netýkalo. S každým mluvil, jako

by byl nezajímavý, a každý proto o něm horoval, jak je zajímavý.

Žil pohnutě a tiše. Hřmotu nemiloval ani na jevišti, tím méně scénoval svůj život do dramatických póz. Ale vžíval se sytě do jemných nálad, a všechna jeho duše se rozechvívala, řekl-li mu někdo slovo, jež pokládal za vybrané.

Byl mnoho vyhledáván. Nepřikládal tomu ceny. Byl zdvořilý k lidem potud, pokud jest možno je považovati jen za hlupáky s vychováním. Mluvil s nimi o všem mimo o rozumných věcech, neboť nedovedl býti ani ze zdvořilosti všední, a užíval za tím účelem dobrého tónu, ale jen aby k nim nemusil býti slušný. Lidé si ho vážili, snad proto, že se jim tak posmíval. Ale cítili, že nemají pro něj ani té ceny, aby mu byli nápomocni v jeho nudě.

Manfred se zajímal o jediné: bylo-li mu nesnesitelné existující, vstupoval do umělého. Cítil, že jen tehdy procítíme všechno, když se odvážíme všeho. Nelekal se ani krajností, ani násilností. Bavilo ho napínati nervy nemožnostmi, vháněti duši do umělého šílenství. Vším tím se opojoval, co děsí dnes v knihách středověkých. Ale kdežto ty, kdo žili v středověku, démon posedával, Manfred chtěl sám jím vládnouti a sám rozkazovati tomu, co měl démonického v sobě. Chtěl duši svou zmechanisovati, aby jí jako nástrojem procítil něco z děsu člověka, jenž před věky věřil v démona. Hrou mu mělo býti, co bylo tehdy osudností.

Bylo mu, jako by se vymaňoval tím způsobem z obyčejnosti svého věku, a jako by připojoval tím svou duši ke vzácným, tajemným hnutím středověkého mysticismu, jen pro něho sama dnes oživlého, nesdíleného s nikým jiným. Množil v sobě hrůzu jako tajemnou sílu, ale jen k pokusům pro sebe, ne aby se stal sám jejím nástrojem.

III.

Max Duniecki mne seznámil s Manfredem. Ale dlouho trvalo, než jsem vytušil jeho záhadnost.

Chodil jsem rád do jeho barokového paláce v úzké, tiché ulici blízko císařského hradu. Celá čtvrť je zde napojena něčím jako obřadně vážným, něčím z grandiosní odměřenosti španělské dvorní etikety. Paláce jsou odmítavě uzavřeny, kočáry z nich vyjíždějí tak tajemně. Všechno je zde vznešené, od erbů v průčelích až po starožitná klepátka dveří, od slavnostních póz císařův a vojevůdců na pomnících až po bílý Canovův mramor Marie Kristiny v kostele Augustinském. I ti, kdo tu bydlí, jsou toho stylu.

Pak jsem někdy vyjížděl, pozván Manfredem, v jeho kočáře do Pratru, plného růžových květů. Seděl proti mně půvabně a manýrově s přesnou a nedbalou linií těla, zatím co já jsem se vmýšlel chvílemi do kouzla toho, cítiti se Vídeňanem a nemíti v hlavě jiné touhy než líbiti se a žíti. Byl jsem však v tom všem jen diletantem.

Max Duniecki, z polské aristokracie, ale beze slovanského typu, Pařížan, provlekl mne vším, čeho společenská Vídeň může poskytnouti. Jeho úzký, bledý obličej měl krásu toho, jenž je z hynoucí, dlouho pěstované rasy. Usiloval o mé přátelství všemi formami vybrané zdvořilosti; miloval jsem však na něm jen vůni jeho cigaret a zcela nový parfum, jehož nikdo neznal, a jehož Max po prvé užíval. Marně však nutil jsem se sblížití s jeho osobností melancholickou někdy, ale nikdy nepřekvapující, jež jako vídeňský valčík byla jen směsí sladkosti a obyčejnosti.

Když jsme bloudívali zahradami Schönbrunnu, nebo když jsme si vyjeli do Laxenburgu, v čase, kdy vůni bezu překonává vůně akátová, chodil jsem s Dunieckým jen, abych mohl mluvit o Manfredovi. Konečně, vida marnost touhy dojíti k intimě u Manfreda, porozuměl jsem šedozeleným očím Maxe Dunieckého a stal se jeho přítelem tak, jak tomu chtěl. Ale myslel jsem

na Manfreda Macmillena a toužil, aby mne miloval způsobem Maxovým, on, který jistě žil všechno ze života a jenž by mne připojil pak jen k řadě lidí, jichž užil pro sebe, zatím co Max mne zbožňoval a přátelství své jen na mne obmezoval, znásilňuje zároveň mou svobodu.

Navštěvoval jsem však Manfreda i dále. Nebylo večera, abych nebyl překvapován různými odstíny jeho osobnosti. Změna – to bylo jediné, co bylo u něho stálé. Čím jsem jej dále pozoroval, tím mne více mátl. Upřel-li na mne zrak, jako bych se přetvořoval. Nebyl jsem ani sebou pod dotekem jeho očí. Ovládá dobře své zraky, myslil jsem si. Byl bych dal všechno za to, kdybych byl v nich objevil zájem pro svou osobu. Marně.

Až kteréhosi večera, když jsem se chystal jíti na premiéru dramata, jež mne upoutalo svým rechem (bylo to drama o Cagliostrovi), před odchodem do divadla mi přinesl sluha dopis. Nebylo v něm více než věta: Manfred Macmillen prosí pana Francise Galstona, aby mu byl dnes společníkem v divadle.

Z počátku jsem měl úmysl, nevyhověti jeho přání. Ale něco mi říkalo, abych přece přijal pozvání Manfredovo na dnešní večer. Snad v tom bylo i trochu zvědavosti, proč právě dnes Manfred touží, zabezpečiti si mou přítomnost.

IV.

Byl už v lóži, sám, nějak příliš vážný.

– Doufám, přivítal mne, že nás nebudou návštěvy rušiti. Rád bych vás měl na dnešní noc úplně pro sebe.

Bylo mi nezvyklé, že tak touží po mé společnosti.

– Zajímá mne *Cagliostro*, nevíte nic, kdo jest autorem hry?

– Nečetl jsem dosud nikde toho jména: Walter Mora.

- Zní to jako pseudonym... Myslíl jsem, že jste jím proníkl.
- Nemám naprosto tušení.
- To jméno zní jako z černa. Nikdy v životě dosud jsem ho neslyšel. Nepřipadá vám někdy, co tajemnosti je ve jménech? Co nám zazní někdy z pouhých několika slabik! Jméno příštího milence, jméno osudu, jméno příští naděje nebo nenadálé smrti... Není divím se, že Cagliostro jako osobnost nemohl nésti jména, jež mu dalo zrození. Nebyl by vytvořil ze svého života takového stylu, kdyby byl zůstal Giuseppe Balsamem. To jméno mu mohlo stačíti pro seminář sv. Rocha v Palermě, ale pro působení v lóžích zednářův a na dvořech panovníků nemohl býti než „divo Cagliostro“... Walter Mora... Trochu se chvějí před tím jménem. Nesmějete se mi? Ne... vy jste sám fantast, proto chci vás dnes míti pro sebe. Stilisovaná skutečnost jeviště může mi dnes býti nebezpečnější, než se vám zdá. Já někdy žiji sny jako opravdovost. Skutečný život nemá však na mne nikdy jiného vlivu, než že se mu vysmívám.

V.

Divadlo bylo plno. Nervosní, zneklidňující a zase jako vzpružující atmosféra hlediště se mne zmocňovala. Miluji takové večery v divadlech, kde se očekává s jeviště něco překvapujícího. Všichni, jež máme rádi, o něž se zajímáme, jsou krásnější v těchto hodinách. Nemyslím na ženy, ač je také něco prchavě omamujícího v jejich parfumech, v šustivých robách, v záři jejich klenotů, v běli obnažených ňader i pro toho, kdo se nezajímá jako já o ně. Ale to by nestačilo, udržovati atmosféru. Ženy mají jednotvárné pózy, a člověk ví, že není v nich nic mimo žalostný průměr. Ale muži, mladí muži záhadných srdcí a umělého zevnějšku, s nimiž jsme se setkali jako z příkazu osudu v životě,

mají psychické kouzlo, jehož nemají ženy. Rafinovaní a kosmopolitní žijí život jako hru dojmův a umělostí, a k nim mluví básníci, nesrozumitelní pro jiné, v zastřených symbolech.

Vyjadřují však právě jejich nitra, a v těch okamžicích jako by vstupoval enthusiasmus v duše, se vším dosud jen flirtující. Jsou, jindy tak posměvaví, dnes jako v horečce, sálají citovostí, zapalují se druh o druhu. Oči nabývají lesku, pleť bledne, rty hluboce rudnou. Touha jako po něčem, čeho dosud neslyšeli, po věcech, jichž neviděli, po všem, čemu ostatní lidé nerozumějí, co pochopeno, nemůže náležeti než jim jediným, zmocňuje se jich. Cítí, že jsou přemáháni básníkem a jeho interprety. Milují takové večery. Je v nich opojenost velikého života, velikého umění. Něco ze slavnosti básníka jako osobnosti. I herci pozbývají všední podoby, neboť jsou tím, koho jindy jen představují.

VI.

Taková také byla premiéra *Cagliostro* od Waltera Mory. Drama mne zaujalo tak, že jsem zapomněl úplně blízkosti Manfredovy. Až po chvíli, upřev na něj zraky, zděsil jsem se nad změnou, jež se udála zatím s ním. Jeho obličej, jindy působící dojmem zajímavé tmavosti, s hladkými líci, ale na nich s nádechem modravě černým od příliš tvrdých, stále holených vousů, s něčím jako divokým v přílbě hustých černých vlasů, s démonickým posměchem ve zracích vystydle uhlových – byl teď zsinalý až do tónu chabě popelavého, a oči obrážely hrůzu.

Díval se na jeviště. Cítil jsem instinktivně, že je to provozované drama, jež ho naplňuje úžasem. Všechna bytost Manfredova jako by se přetvořovala úplně. Když doznávaly poslední věty piecy, Manfred mne uchopil s brutalitou přímo horečnou a rozkazující

za ruku a vyvlekl mne z divadla, drtě mezi zuby jen slova:

– Pojdte! Pojdte! Nemohl bych teď s nikým mluvit!
Rychle! Rychle!

VII.

Vtáhl mne do svého kočáru, vsedl do kouta a přitiskl se svým tělem ke mně tak, že jsem cítil, jak se sděluje jeho vzrušení náhle i mým nervům. Jeho dech, těžký, supající, ovíval a zaplavoval mé tváře. Cítil jsem, že jsem něčím úplně bezmocným, pasivním v jeho ruce. Nevím, byl-li to záchvat toho, kdo viděl přízrak a počal pochybovati o sobě a chtěl míti ve svém náručí někoho živoucího, aby se přesvědčil o tom, že sám existuje. Ale cítil jsem, že je třeba Manfredovi nyní někoho, jako jsem já, a třeba jsem nevěděl proč, vytušoval jsem přece, že v tomto okamžiku počínáme býti přáteli, že si znamenáme teď intimitu pro všechn další život. Bylo mi, jako by spalovala a stravovala jeho vznícená bytost mou vlastní bytost. Byl jsem mu nástrojem, do něhož dával odcházeti ze sebe vši přebytečné horečnosti. Uklidňoval se mou a vyrovnával.

V bílé, vonné komnatě, kam nikdy hostí neuváděl, dal rozsvítiti svíce na všech girandolách, dal přinésti jídla, víno, ovoce a cukroví, a aniž se dotkl čeho sám, nutil mne jísti a pít. Jen jsem okoušel, nemoha v rozrušení mysliti na jídlo. Prosil mne, abych s ním zůstal do rána v paláci. Věděl jsem, že jsem mu tím povinován.

Komnata, v níž jsme té noci zůstali, byl budoár zemřelé jeho matky. Krásné dámy z rokoka, jako zavinité do vln mušelínu a do pletenců z růží, dívaly se na nás s portretův a miniatur. Všechny jejich koketní pózy však jako by se posmívaly našim úzkostem. U jedné byla tím výsměchem kniha, kterou měla v ruce a z níž nečetla, u druhé vějíř, jímž zakrývala ňadra, ale tak, aby vynikla jejich bělost, u jiné toaletní

drobnosti stolku, před nímž seděla, aby pudrovala pleť vlahým, vonným práškem. Něco starovídeňského zůstalo v ovzduší komnaty. Její mrtvost měla veselý akcent jako na jednom z portretů žert dámy, jež zajala Amora, aby mu škubala peří z křídel. My dva zde však, živoucí, jsme působili jistě naposto mrtvolně. Vše ostatní, mrtvé, bylo veselé, koketní, dovádivé. Oblaky závojų dýchaly vůní, filigránské krajky se chvěly, fialové tóny živůtků purpurověly, a žluté odstíny rukávů zezlatěly topasovým prozářením. Vše se blyštělo, prsteny, diadémy, náramky, šňůry perel na šíjích, látky. Vše svítilo, rozdýchané bílé vlasy, dychtivé, živé zraky, pudrovaná pleť a především růže, malované růže, v účesu, na nadrech, na bocích, v pletencích visící přes zábradlí, v trsech kvetoucí přes zdi, v kyticích vytryskující z váz. Stará Vídeň tu žila... krásný, dávný věk... sladké, bílé tajemství jeho rozsvíceného veselí, jež nemohlo vyprchat, ani když bylo mrtvo... věk, jenž viděl se usmívati zraky a květiny a rty a vůně... uzavřený teď v zapomenuté komnatě mrtvé dámy jako poslední esence jeho...

Tato komnata vracela ponenáhlu Manfreda životu. Sem nemohl stín, nemohla hrůza. Držel mé ruce, tiskl se ke mně. Byl jsem šťasten jeho intimitou. Měl jsem přítele, jehož jsem si vždy přál.

Venku se dalo zatím do prudkého deště. Bylo slyšeti, jak proudy vod útočí na průčelí paláce, na jeho okna. Vítr chvílemi se zdvíhal, šlehal deštěm jako bičem do tabulek skla, kvílil v palácových arkádách. V rozpoutanosti živlu se zvyšovala sladkost bezpečí vyhřáté, bílé komnaty, do jejíž vůně kanul jemný tikot starých parculánových hodin jako stříbrný ševel, jako odraz vody, z fontány vystřikující a v poprašku se vracející k hladině, s přízvukem umdlené lkavosti.

VIII.

Nemluvili jsme o dnešním divadle, ač vycítoval jsem, že Manfredovo vzrušení souvisí s dramatem, jež se hrálo. Pojednou se mne zeptal Manfred:

– Milý Francisi, nestalo se vám nikdy nic tajemného v Praze? Jste jediný z mých přátel, který se uchyluje tam občas. Je to město, kam cizinec jako vy nemůže jíti než za zvláštním posláním. Proč tam chodíte? Co vás tam láká?

– Proč mne Praha láká? řekl jsem, překvapen nečekaností jeho otázek. Jsou jisté psychické stavy, k nimž potřebujeme nutně prostředí, s nimi souhlasného. Nerozumím řeči, kterou v Praze lidé mluví. Nevím nic o přítomnosti toho města. Vše, čeho tam hledám, je minulost. Chci-li míti v životě pocit, jaký by měli mrtví, uložení v chrámech do skříní z křišťálu, chci-li se na život dívat jako sklem vlastní rakve, jdu do Prahy. Její vzduch jest tísnící a těžký od tragiky všeho, co se tam přihodilo. Vidím Hradčany, Malou stranu, Straoměstské náměstí a cítím, že jen Minulost je v Praze přítomna. Nemusím nic věděti ani o dějinách. Přijdu-li tam, zívám o všem, jako bych se díval na vše vlastníma očima, co se tam kdy stalo. Nemusím nic věděti o popravě pobělohorské. Noha sama se zastaví na malém čtverci země, kam se dívají starobylé domy, jako by se odráželo dosud od jejich zdiva temné dunění černě zastřených bubnů. V Praze je všechno ukončeno a vyvrcholeno. Je lhostejné, kdo tam nyní žije, jako je lhostejné, kdo obývá v zpustlém, starém paláci, když vymřeli jeho majetníci. Chodím Prahou rád za nocí: tu jako bych postřehoval každý oddech její duše. V řídkých okamžicích náhlého zjasnění se mi zdá, jako by se probouzelo slavné mrtvé město a znova zahloubávalo do smutného, tmavého zrcadla své osudné marnosti.

– Máte pravdu, Francisi. V Praze je visionářská krása. Krása, procházející snem a ze sna přestupující do smrti. Neusmívá se, nepláče: nevzkvétá, ani netrpí.

Jen se zrcadlí. Jitra tam mají mrtvou šed, noc je černá a nemá. Její bytí je zdáním, ilusí. Chci-li žít život, jako bych chtěl cítiti sen, jdu do Prahy. Chci-li žít život jako bez příčiny a jednati jako v snění, v Praze mám pro takovou existenci jedinou půdu. Všechno, co tam jest, je přízrak. Všechno má svou tvářnost jako fiktivní věc svou ilusí. Smrt a život jsou tam názvy téhož pojmu. Praha náleží mystikům. Nevšiml jste si nikdy, že je to jediné město, kde máte pocit, že byste mohl se setkati s někým tak podivným, tak osudným pro vás, že byste stál pojednou bez pomoci před jeho silou, jeho vlivem? Smrt je zde poslední krásou. Nemůže právě zde mystičnost býti také poslední silou?

– Mluvíte, Manfrede, jako by vás poutala ku Praze nějaká nerozřešená záhada.

– Někdy myslíte, že stvořujeme svůj osud. Náhle jsme poučeni, že nebojujeme jen se sebou, že jest ještě jiná síla, jež se staví proti nám. Naše oprávněnost k bytí je v tom, že se domníváme každý z nás, že *existujeme sami*.

– Jste mi nejasný, Manfrede.

– Nepodlomilo by vás, Francisi, náhlé poznání, že příroda, tvořící stále nové a odlišné druhy – pojednou může opakovati pokus a vytvořiti dvě existence lidí úplně totožných? Nepoděsilo by vás trochu, kdyby váš obraz v zrcadle náhle vystoupil, oživil, a kdybyste měl pak s ním se děliti o další existenci?

Vytušil jsem hned, že v těchto slovech Manfredových jest ukryto tajemství toho, co se mu přihodilo kdysi. Frantasia má náhle se rozbouřila. Manfred dal mi obrysy záhadné události, a já okamžitě jsem si počal ji vybavovati v nejbizarnějších formách krutého a půvabného výmyslu.

Manfred se odmlčel, ale díval se na mne tím pevněji a zkoumavěji, jako by se rozmýšlel, má-li mne učiniti účastným svých vnitřních dobrodružství. Náhle řekl tónem, jenž mne překvapil a zmátl docela, zatím co stín jeho řas jako by vrhal temno do mého nitra:

– Důvěřujete mi?

A vida, že se chystám říci mu oddanost toho, kdo chce vejíti do jeho osudu, aby se o něj s ním sdílel, rychle pokračoval, než jsem mohl něco pronésti:

– Vytušil jsem již dávno, že vás zajímám. Ale bavilo mne, stavěti se k vám neproniknutelným. Ještě teď váhám vyprávěti vám něco, čím byste mohl viděti do mne. Je to však nutností... neboť se zbavím tíhy, jež mne dusí, učině vás svým důvěrníkem.

Chcete žíti se mnou mé nepokoje a úzkosti za cenu, že budete mým přítelem? Hledte, mé sobectví: jest velmi utěšené. Ponesete se mnou tíhu a ještě mi k tomu dáte své přátelství. Ale já vím, že jste z povah, jimž se vede nejlépe, obětují-li sebe. Toužím nyní po vaší pasivnosti, z důvodu, pro nějž muž analogicky touží po ženě. U vás je všechno v souladu, oči, rty, duše, a myslím, že vás také Bůh nemiluje méně než všechno, co jest tak vyrovnané. Nebudete míti teď, Francisi, svou příjemnost a krásu pro nikoho než pro mne. Pro mne budou pláti vaše chtivé, purpurové rty. Pro mne ztemní vaše oči jako smaragd. A ruce, tak bledé, se záchvěvem sladké vůně, vanoucí s bílých růžových keřův, obtočí mne magickým kruhem, aby neměly přístupu ke mně stíny, jichž se děším. Dáte mi sebe celého. Obětujete se mému osudu místo svému vlastnímu...

Manfred pronášel tato bizarní slova jako zaklínadlo. Cítil jsem, že se mu poddávám naprosto. Stával jsem se jeho hříčkou, jeho věcí. Bral mi vůli a vlastní myšlenku.

– Budeme přáteli, pokračoval, a jeho rysy zažehala neznámá mi dosud vášeň. Proč byste měl míti sebe pro někoho jiného, jenž není než prostřednost, jako váš sladký a obyčejný Max Duniecki? Lepší část si zvolíte u mne: budete držeti někoho, kdo balancuje nad propastí a šílenstvím, aby se v ně nesřítíl.

A nyní – mohu vám říci všechno, bez obavy, že vniká v mé tajemství někdo, kdo je mi cizí. Neodejďte již ode mne, až zvíte vše. *Nebudete* moci odejíti. Max Duniecki ať se potěší pak jiným přítelem. Neboť

s vámi chci teď žít tak, jak žiji sám, skrytě a mimo lidi: *výstředně, nesmyslně, s rozkoší a zoufalstvím.*

S lidmi ostatními mluvím, že jim říkám cokoliv, ale při tom duše je zcela jinde. S vámi budu mluvit jen to, kde jest i duše. Za to zmenšíte bolest, jež mne tíží, silou, jež jest větší, než sám věříte. Místo bídy bude jen utrpení, místo žalosti jen smutek, neboť jako sblížené stíny půjdeme teď světem. Jest odporné, co můžeme žít ve světě: neboť jsouce v styku s lidmi, už tím, že s nimi mluvíme *o jejich* věcech, stáváme se sami nízkými. Ale ve svých samotách, Francisi, můžeme pocítovati nejšílenější a tedy nejhlubší a nejčistší věci. V království podivuhodných zásvitů budeme žít. Zraky ostatních lidí neuvidí nic z tajemství, jež nás obklopí magickým oblakem.

IX.

Kde byl nyní Manfred Macmillen, dandy, posměvač, jednající s každým s pokořující nedbalostí, s elegantní drzostí, s impertinentním chikem? Vyznal se tak znamenitě v umění bližní „přehlížeti“, dáti jim cítiti, že i když jsou nejlepší, jsou mu méně než nic. Jeho styk s lidmi byl metodou, užívati vůči nim všech nuancí urážek, s gracií kopati do jejich domýšlivé hrdosti. Ale jen proto, že byl při tom nejen absurdní, ale také originální, dařil se mu tento způsob.

Vzpomněl jsem si, jak řekl kdysi, když jsem se zmínil zlehka, že nepovažuji tohoto jednání vždy za sílu osobnosti, s úsměvem:

– Ode chvíle, kdy přestanu se dívat na lidi shora, jsem ničím. Jest hloupé jen, že mně lidé podléhají, ne, že jsem si učinil jejich hloupost služebnou.

A teď – jaký rozdíl! Teď jsem cítil u něho tiché, rytmické kouzlo lidské družnosti. Manfred byl nyní někdo zcela jiný. Či jen jsem se mýlil? Experimentoval mnou? Byl tak záhadný. Jest mu možno důvěřovati?

Ale – ať byl kýmkoliv! Bylo mým osudem, podrobiti se mu. Vždy jsem snil o bytosti s gesty podivuhodného půvabu, jíž bych mohl se nabídnouti třeba pro jedinou noc, nemožnou, absurdní, ale abych pro to, co jsem v ní zažil, nenašel už nikdy v životě jména. Zde byla taková bytost. Setkali jsme se a spojili své duše. Snad to bylo šílené a marné. Ale bylo to nutné tak jako každá osudnost...

X.

Dívali jsme se dlouho mlčky na sebe. Manfred mne pokrýval svými rozkazujícími, hrdě silnými pohledy, z očí, jež se rozevřely, že vypadaly jako nesmírné. Řekl jsem posléze, jen abych přerušil tento způsob, kterým se mne zmocňoval, a v němž bylo tolik magické nadvlády:

– Budete uspokojen, Manfrede, mou bytostí? Zůstává vám vždy na povrchu života, kde vy chodíte do jeho hlubin. Ale mám smysl pro nepochopitelné věci, pro zázračnosti jakéhokoli druhu. Stačí vám to, chci-li je od vás slyšet?

Manfred se usmál. Ale z úsměvu zavála na mne horečnost. Něco v něm bylo, co vyssávalo duši až na dno.

– Máte, Francisi, dvojí bytost v sobě, aniž o tom víte, a jest mi obou bytostí těch třeba. Máte fantasií a smyslnost. Jste básník a žena. Ty, jež jsou jen ženami, hnusí se mi. Jsou to bytosti bez fantasiie. Obmezují muže na reálné, strhují jej na zemi. Ať činíte, co chcete, žena nikdy nemůže se státi něčím hlubším než ženou. Psi voláte jedním jménem celý život, a to mu stačí. Láska ženina je stejná. Vystačí s jedním pojmem, s jedinou myšlenkou: abyste byl její. Zůstává celý život němou a slyší na jediné jméno.

Nenávidím bytostí, které jsou jen ženami. Nemohou zajímati tím, čemu rozumějí, a jen z chytrosti, aby zajímaly, mluví o tom, čemu nerozumějí. Ale jsou mi

lhostejní též ti, kdo jsou jen muži. Mají intelekt, ale nemají citu. Existují však, kdo jsou mimo obě pohlaví. Jako vy, Francisi, tak krásný a bledý jako pro nějaký tajemný, zamlčený zločin... Můžete mi býti druhem pro inteligenci a možnost, sledovati mou myšlenku. Ale můžete mi býti též tím, čím jest jiným žena, tajemnou intimitou, rozkošně neurčitým odstínem v citech. Jste bytostí, k níž rád, skeptický už ke všem, obracím zraky pro osvěžení mdlého srdce. Něco jako éterický dech vane z vašeho každého pohybu. Jste inspirován jemností stejně jako melancholií.

Dovedete býti dosti silen, abyste nesl se mnou tíhu myšlenky, pokus vniknouti co nejhloběji do tajemství, jež nás obklopují. Ale dovedete, přijde-li chvíle lyrismu, i tak se zženštiti v pozdní chvíli noční, že se stanete přístupným všemu, čím se rozvlní duše. Stanete se nástrojem, na němž mohu přehrávati své nálady.

Dovedete postaviti myšlenku proti myšlence, odporovati mi v světě intelektu. Ale dovedete se mi poddati, býti pasivní v světě citovém...

XI.

Odmlčel se.

Jeho ruce, plné psychického rytmu, lehce teď se chvěly hrou světla a stínu. Samy o sobě se zdály svrchovaným dílem sensitivní krásy. Starobylý prsten svítil na nich berylem, jehož lesk se zvyšoval v chabém zlatě.

A zatím co se kladly jemné ruce na mne, rád jsem se dával jimi uchvacovati v kořist. Rozevřel jsem duši jako květina kalich, abych přijal do ní všechno, čím mne Manfred zaplavoval. Můj život teď se jako zmnohonásobil v závratné rychlosti. Manfred mi dával ilusi, že mám krásu, po níž jsem jen toužil.

XII.

– Nevím, milujete-li tolik v Praze chrám svatého Jakuba jako já. Ale tam před časem po prvé se mi stalo něco, co mi zůstalo od té doby osudem.

Pamatujete se? Je tam zázračná madona na hlavním oltáři, socha obklopená zlatozáří, o níž vypráví dávná legenda, jak Maria uchopila ruku dobrodruha, jenž v noci chtěl ji oloupiti o její šňůry zlata a perel. Něco neodolatelného vždy mne vábí ke všem zázračným sochám, oblečeným v tajemné zlaté látky, obtíženým drahými kameny, zahaleným do vůní. A zde tato socha je zvláště podivuhodná v záři chabého zlata, v skříní jako v pohádkové jeskyni z křišťálu, obklopená nejjemnějším mlčením, před níž se pohybují rty věřících jen bázlivě v modlitbách. Bílé lilie, jako zarosené slzami, kvetou před ní. Ale obličej madony září vlastním světlem, a lampy, jež ji osvětlují, a drahé kameny, jež ji zdobí, jen od ní přijímají své lesky...

Tento velikolepě chmurný chrám má něco feudálně slavného, španělsky katolického v sobě. Čím jest jen napojen a posvěcen vzduch, uzavřený do tohoto zdíva, omšného věky! Jak vejdete, jako by vás zajal přízrak Středověku a zatopil vás svými tmavými, minulými stíny. Všechen živý svět, z něhož tam vcházíte, jako by zhasl najednou a zmizel: a není, než tento fantastický chrám. Ano, fantastický: pohledte jen, jaké grandiosní linie výšky a délky! A jaká bizarní přeplněnost! Oltář na oltáři, socha vedle sochy. Slavné obrazy Brandlovy a Reinerovy se temní v zlatě ráků. Práce všech dávno mrtvých umělců, zlatníků, klenotníků, brusičů drahých kamenů svítí ciselovaným kovem a průhledností křišťálů s oltářů, se schrán ostatkův. Mramor pilířů září. Zlaté sochy zaplavují všechno odleskem, vyzdvihují ke středověkému pathosu.

A pod dlažbou je plno mrtvých těl v hlubokých hrobkách, ostatky mrtvých jsou v relikviářích, pod kamenými deskami oltářů: mrtví, samí mrtví, a vám se zdá, že pro ně, a ne pro vás se tu zpívají nešpory, po-

chmurně znějí varhany, voní teskné voskovice, bělá se kadidlo, leskne se poklad zlata, a usmívají se miniaturní zahrádky umělých růží na oltářích.

Chcete-li rozuměti tajemnosti těchto věcí, musíte sám dovésti býti mrtev. Často jsem procházel tímto chrámem a celé hodiny v něm prosnil. Tu mne zaujala látka tmavé modři, barvy dozrálých hroznů, prošitá arabeskami, jako by jí byl prohozen šelest pohybujících se stříbrných listů, jež kryla oltář, zahalený v bílá plátna, dýchající čistotou... Tu zase mohutná kazatelna, spočívající na vzeplatém lvu. Nebo jsem prostál před nádherným mřížovím, oddělujícím kapli sv. Františka od presbytere. Jindy jsem procítoval trochu inkvisičního děsu před zbičovaným Spasitelem v zasklené skříni. Na všech věcech, na všem náradí z minulých století, bylo něco jako zmučená bolest, jako trpící krása. Všechno zde bylo jako ztmaveno dávným věkem.

Ale nejvíce zářila socha mariánská. Když jsem stál před ní, osvětlenou barevnými světly, myslil jsem na všechno, co se chodilo k ní zpovídati po tolik věků, na všechny bolesti, viny, útrapy, na zvláštní pohnutky a tužby, jimiž trpí člověk. Ale zda nezpovídal se tu také někdy neobyčejný zločin, tajemná hrůza z něčeho, co překročilo lidské meze? Tekly zde slzy lidí chorých, unavených životem. Ale nezoufala tu také temná odpornost, zbědačelá zničenost vyvráceného života? Nepršel tajemný dešť hořkých, černých slz nikdy na tuto svatou sochu?

Stále se tu rozsvěcovala, den za dnem, Slavnost Boles-ti. Zde kdysi oživovaly marné, středověké zármutky, marná zoufalství. Zde jako byste mohli ještě teď zachytiti chvílemi přízrak postavy, jež se tu opozdila z dávného věku, postavy v kápi, v popelavě šedém plášti, s hrubým, žíněným šátkem na krku, v sandálech na nohou, jak tu kajícně úpí k madoně.

Není-li chůze do tohoto chrámu, milý Francisi, vlastně visionářskou procházkou do Středověku? Podivuhodný prostor! Zde žije, co je mrtvé, a mrtvo je, co žije.

Ale nechodte chrámem bezstarostně! Nechodte jím, jako byste chtěl v bezpečí jen příjemně okoušeti krásného, dávného stilu! Činil jsem to, než se mi zjevilo Tajemné, jehož jsem se nenadál.

Hledte, myslil jsem, že nic zde nemá vztahu ke mně, jenž tu jen bloudím a lelkuji. A najednou něco mne zdusí. Mám dojem, že za každým pilířem něco na mne čeká. Zdá se mi, že se ukrývá za každým oltářem někdo, kdo mne tajemně pozoruje.

Náhle se děším. Všechny tyto zasmušilé věci, na něž jsem se díval dosud se starožitnickou zálibou, mají výsměšnou grimasu. Kristus v zasklené skříni se dívá na mne upřeně. Nějaké mrtvolné tváře ožívují v rámech relikviářů. Nějaké kosti a hnáty mi hrozí, jako by mne chtěly škrtnouti a sevřít. Všechno je teď ukrutné a groteskní. Všechno se zdá zkrouceno a vymyšleno šilencem. Všechno jako by bylo chmurným pozůstatkem nepovědomého mi, potměšilého zoufalství.

Prchám z chrámu zděšen. Dlouho trvá, než se ztiší tep pobouřeného srdce, když vidím venku zase lhostejnost toho, co existuje...

XIII.

Až kdysi... kdysi jsem uvázl tam a navždy. Francisi, chvěji se, vzpomínaje toho. Přistupte ke mně, vložte ruku do mé ruky! Tak – cítím teď teplo vaší bytosti, a mohu vám vypravovati všechno.

Pamatujete se jistě na onen slavný mramorový náhrobek Vratislavů z Mitrovic před oltářem sv. Kříže, jenž bělostí svých soch svítí do šera chrámu. Stál jsem často u něho, dívaje se na jeho postavy. Sláva věčcí padlého bojovníka, za nímž stojí smrt s kosou. Ale dole pláče zhroucen smutek, postava, která do klína vryla hlavu, něco tak melancholicky bezútěšného, co mne vždy připoutávalo.

Když jsem snil zde kdysi, pozoruje stín, jak bloudí od stěny ke stěně jako poslední stopa po nějaké bytosti, jež tu vydýchla dnes svou bolest, náhle měl jsem pocit, že někdo stojí za mnou. Obrátím se, a děs mnou prochvěje.

Bylo pozdě k večeru. Chrám byl úplně prázdný. Když jsem do něho vešel, nebylo tu živé duše. A zatím co jsem stál u náhrobku Vratislavů, nezazněly ani sebe tlumenější kroky někoho, kdo by vešel. Ale zde stojí nyní někdo živoucí.

Dívá se upřeně na mne. Teď se pohnul. Jde ke mně. Zděšen odstupuji. Zase stanul. Dívá se na mne. Je to přízrak? Vidím náhle a poznávám – sám sebe v tajemné bytosti, proti mně stojící.

Snažil jsem se tlumiti své rozčilení.

Odvrátil jsem zraky.

Usilovně teď chci se přesvědčovati, že není vůbec nikoho v chrámě, a že to, co jsem viděl, byla halucinace, jež rychle zase zmizela.

Ano, byla to halucinace, opakuji.

Ale proč přece náhle nemám odvahy se obrátiti? Zase mnou prochvěl děs. Naslouchám. Za mnou se ozývá zcela zřetelné oddychování. Je zde tedy někdo. Bytost, která působí tajemně a jež mne sleduje jako za nějakým záhadným posláním.

Stávám se kořistí děsu, zvětšujícího všechny věci. Prostor jest nezvykle ohromný. Hlavní oltář se černá jako grandiosní katafalk. Stíny jsou hlubší. Všechno je příšerné. Náhle mi přicházejí na mysl slova Swedenborgova, že tělesně ještě živí, jsme již duchem svým ve společnosti jiných duchův, ač o tom neví naše pomíjející já.

Obracím se a dívám k náhrobku hrabat Vratislavů. Zcela blízko u sochy zhrouceného Smutku, téměř se jí dotýkaje, někdo stojí. Nevidím z něho nic než svit zamyšlených, melancholických očí. Všechno ostatní utonulo v stínu. Nyní rozeznávám výkroj úst: rty se pohybují, jako by odříkával neznámý něco pro sebe.

Zdá se mi, že jsem blížek šílenství. Mám pocit, že neznámý vystoupil z hrobky. Vzpomínám na pověst, jak někdo z hrabat Vratislavův oživil, odešel z rakve a po letech byl nalezen jako zkroucená kostra na schodech pod kamenem hrobky, jehož nemohl pozdvihnouti. Připadají mi na mysl nejstrašidelnější věci. Ale zůstávám, ač zmocňuje se mne touha prchnouti.

XIV.

Dívám se znova na neznámého. Zcela jasně jej vidím.

Stojí, jako by nepozoroval mé přítomnosti. A přece cítím, že je tu pro mne, že se dívá na mne.

Náhle vidím, jak se zachvívají prsty jeho ruky. Je v jejich pohybu něco jako duchově malátného.

Vytušuji hned, že je tajemný vztah mezi mnou a jím. V této samotě, v hlubokém mlčení zasmušilých věcí, zdá se mi náhle, že neznámý, mající se mnou podobu úplně totožnou, stojí tu od věkův a že čeká zde na mne.

XV.

Byl jsem jako v horečce. Cítil jsem, jak mé zraky žehnou, jak horkost prošlehává tvářemi. Nyní postava lehce se nazvedla. Kolem obrysů záhadného zjevu se rozzářilo něco mléčného, bílého, průsvitného, nevím, jak bych to nazval, něco, co jej činilo ještě přízračnějším, než byl. Bledé mysterium se rozsvěcovalo v něm k průhlednosti. Vyzařovala z něho mdloba, obestírající jako závoji mé smysly. Byl jsem potopen do jeho vlivu, hluboce jímavého. Myslím, že pro duševní stav, jenž se mne zmocnil tehdy, nenašel bych vůbec pojmenování v lidské mluvě, jež zná názvy jen pro pocity reální a ne

pro stavy transcendentální. S hrůzou znova jsem si uvědomoval, že neznámý není nikým vlastně jiným než *mnou samým*.

Ano, byl to někdo, kdo byl druhé mé já. Poznával jsem sebe co nejurčitěji. Byla teď jistota, že nedýchám sám vzduchu této smutné planety, že je zde ještě někdo, úplně mně podobný, úplně se mnou totožný, kdo za nocí zvedá čelo k hvězdám, aby myslil tytéž myšlenky, jež myslím já. A tuto tajemnou bytost jsem viděl nyní před sebou. Zjevovala se mi, aby mne uvědomila o svém bytí, aby mi řekla, že jest účastna každého mého vzdechu, každého mého pohybu. Cítil jsem nyní děs vědomí, že nejsem na světě sám, že jest bytost ještě jedna, jež jest zároveň mnou a dělí se o jednu a touž existenci se mnou. Nyní jsem mohl míti jen pocit: že jdu sám sobě vstříc. Mohl jsem míti jen jistotu, že zkoumám-li soustavu tajemných sil, ukrytých v hlubokém nitru mé bytosti, dívá se do mých tajemství se mnou ještě někdo druhý, že každá vášň, každý zápas, každé pokušení, jež vzplane ve mně, jest jen ohlasem vášní, zápasů, pokušení, jež vzplanuly zároveň v nitru toho druhého.

Francisi, nevíte, jak jste mi nutný teď, jak jest mi drahocenné zelenavé zlato vašich očí. S vámi půjdu-li teď, budu míti odvalu kdykoliv opět spatřiti toho druhého. Ve vašich očích čtu podivné odpovědi na své otázky ještě podivnější. Neboť vy nejen mne posloucháte... vy mi pohledem též *odpovídáte*... Říkáte mi, že chcete jíti se mnou, že rozumíte zmatené mé duši, že za své přijímáte její šílenství. Nyní je mi třeba reality vašeho těla, vašeho dechu, vašich rukou, doteku vaší bytosti, mně, jenž jsem nežádal ode všech bytostí a věcí dosud než fiktivnosti... Spojení s vámi musí mi dáti sílu, převahu nad tím druhým: vaše láska mne posílí a oslabí zároveň vliv toho druhého... Neboť cítím, že je bez lásky, jsa jen kletbou mé bytosti, již vypíjí a olupuje. Francisi, sladký šílenče blouznivého, roztouženého srdce a bledého, jako zmučeného jména: vy jedině jste pro mne svatý. U vás jediného, jenž máte křehkost

a soucit, schladím své horké čelo, já, jenž jsem hledal kdysi útěchy u všech oltářův. Kus šílenství je v duši každého a občas vybuchuje. Ale má duše teď není než stálé šílenství, stálé rozžehání chvějných rozjitření, obludných znetváření v nitru. Ano, taková je má bytost, v tom, co žiji uvnitř, já, jenž mám na pohled zevnějšek dandyho a úsměv někoho, kdo neslyšel nikdy o osudu a žije jen, aby flirtoval s nejhlubšími věcmi. Budu vaším štěstím, můj dobrý příteli? Nepřinesu vám zkázy? Mám vás varovati, abyste se mi vyhnul? Ne, nemůžete, *nesmíte* už odejít. Nemůžeme-li býti spolu šťastni způsobem druhých, budeme aspoň milovati své šílenství. A jako osud za sebou v modru zůstává stín našich smutkův, obnovíme s dvojnásobnou tajemnou silou všechna slova, myšlenky, ideje magických věd, jež uložili do zapomenutých knih ti, kdo žili a myslili v Středověku a umírali v únavě cest, jež je vedly nejhluběji, až k samému středu Tajemna. Po všem, co budeme žít, rozprostřeme tento mystický stín mrtvých vědomostí, odložených tajemných kultů. Do všeho se vnoříme, všechno budeme zkoumati, vším se opojíme.

Lhostejni půjdeme kolem prostých věcí, stvořených pro světlo dne a pro kohokoli, jenž jde mimo ně. Milovati budeme věci zvláštní, oživující za noci v svitu měsíčním, věci stvořené jen pro nás a pro naše chvíle, pro zraky, halucinované mystickými silami.

Římané věřili, že tajemná značka, vyrytá do smaragdu, oslepí toho, jenž na kámen pohlédne. Odejme tu moc smaragdu, zmocněnou silou zraku přemůžeme kouzlo a dívati se budeme do záhad tak, jako jiní pozorují věci prosté a neměnné. Křehkým mostem, vystavěným jen pro naše imaginární kročeje, přejdeme spolu do tajemné říše, můj adepte s krásnou, bledou hlavou, hlavou někoho, kdo žil v dobách úpadku, s hlavou ze staré kameje, jenž jste blouznil dosud jen pro sebe a jenž stejně dovedete teď i blouzniti za mne, spolu vejdemo, s jemnou melancholií, do stínových her záhadných minulých věků.

Skutečnost, která jest ostatním hlavní věcí, nám bude jen průchodem. Budeme zasmušilými levity Říše Temnot se zlověstně rudými plameny poznání nad svými čely. A vědouce, že nemáme možnosti se modliti, budeme aspoň toužiti po možnosti se rouhati. Budeme krásní, Francisi, *jen* krásní, v tom je vše. Budeme myslet i chtít všechny sny a touhy a budeme procítovati i to, co by zdrtilo jiné, kdyby o tom jen zvěděli. Jako Petr klíče nebes ponese klíče inferna. Budeme nenáviděti boha, ale milovati božské, a bohatství našeho nitra bude více než prázdná spokojenost nevědomých andělův. A třeba jsme žili i v světě ostatních, tajný instinkt v nás bude stále pracovati pro náš svět druhý.

Nad největšími bolestmi vezdejšího světa budeme státi neteční, obráceni v kámen. Cítiti budeme svá zoufalství, svá muka jen v tmavých končinách Neznáma, kam se uchýlíme se svou láskou, nemožnou v světě skutečna, ale krutě pravdivou v končinách irrealnosti, kde každý krok je hlubší, a každá bolest palčivější. Budeme mlčeti o své lásce před lidmi, jako bychom zamlčovali svá jména a svou vznešenost uprostřed davu. Neboť – podivno! – naše rty, jakoby nestvořené pro polibky, přece budou se líbati, a naše duše, jakoby bez možnosti milování, přece budou se potáceti, lehké a zlaté mezi láskou a krásou. Tak milují jen ti, kdo přes všechna ostatní srdce mohou jíti zhrdajícím krokem, neboť byli u sebe dříve, než se potkali, a zůstanou u sebe, i když se rozejdou. Ozdobíme vlasy ohněm plamenně červených květů. Touha se zanítí na rtu barvy rudého vína: a budeme krásnější nežli stíny, v nichž se odrážejí andělé.

Tak vidím to, co žítí budeme, až rozkvetou všechny skryté možnosti našeho života, přeneseného do zapomenutých fikcí ze světa žijící malosti, prostředních požitků, pochybného štěstí. Francisi, věřím ve vás. Nezapomeňte nikdy této chvíle, kdy se slučujeme navždy v jedinou silnou a krásnou bytost, schopnou vzdorovati všemu... i nejhorším, nejpotměšilejším silám magic-kým...

XVI.

Neboť my máme, Francisi, *nepřítele*. Vězte to: ten, jež jsem uzřel v Jakubském chrámě, *není* přízrakem. Existuje. Je to někdo, kdo jest mnou v každém záchvěji mysli, v každém hnutí srdce. Ale všechno, co žije ten druhý, žije na úkor mé síly, mé bytosti. Dosud jej držím v rovnováze. Ale až se mu podaří, státi se mne silnějším, jsem ztracen. Budu pouhou hříčkou pod jeho magickým vlivem. Víte, co to je býti v moci někoho? Nevím, jaké je nitro lidí, žijících animálně, vedených jen svými instinkty. Ale vím jediné, že i nitro člověka, jenž dosáhl nejvyššího v intelektuálním světě, jest samo o sobě velmi šerednou věcí. Představte si, že klesnu pod moc takového nitra, jež bude experimentovati podle chuti mnou bezvládným!

Vím, chcete mi říci, že ten, jež jsem viděl v Jakubském chrámě, neexistuje, že je to jen přízrak mé rozpálené fantasie. Ale vy nevíte ještě všeho. Neboť měl-li z počátku onen neznámý, spatřený u náhrobku hrabat Vratislavů, něco fantasmagorického ve svém zjevu, najednou se změnil v osobu úplně reální, ač neztrácel ani tu své povahy Inspirovaného Tajemným. Ano, to je nejpodivuhodnější z celého mého románu.

XVII.

Vidím jej jasně, jeho obličej tak tmavý, jako je můj, oči tak zamyšlené, jako jsou mé, když jsem sám.

Vidím, že je v něm něco neklidného, netrpělivého, když cítí, že jej pozoruji. Náhle se zvedá ruka, aby se přiložila na chvíli k čelu. Naklání hlavu, pak mne měří pohledem, v němž je něco jako záští, jako hněv nad tím, že jej prohlížím. A odchází. Ano. Odchází. Slyším určitě kroky. Vidím, že se zastavuje ještě na chvíli u prvního oltáře před vchodem, kde je malý obraz madony mezi dvěma keři bílých květin. A sly-

ším ohlas otevíraných skleněných dveří u vchodu. Vycházím také spěšně z chrámu, následuji neznámého. Jednám teď bez rozčilení, zcela mechanicky, jen s utkvělou myšlenkou, že musím zjistiti, kdo jest. Zastihuji cizince, že vchází do Týnského dvora. Jdeme sami pustým nádvořím. Všechno tu se mi zdá jako jiným. Najednou se zastavuje neznámý. Zastavuji se také. Neznámý se podívá na mne nějak výsměšně, potměšile. Pak vychází ze dvora do Týnské uličky a najednou mně mizí... Kam vešel? Do některého domu? Do Týnského chrámu? Mám prohledati všechny vchody, neukryli-li se někde? Mám jej následovati do kostela?

Cítím grotesknost situace. Co počnu teď? Mám zadržeti neznámého? Jakým právem? Jakou záminkou?

Nevěděl jsem, co počítí. Cítil jsem, že se ukryl neznámý kdesi a že odejde, až vejdu do některého domu.

Rozhodl jsem se vejíti kamkolivěk: šel jsem do Týnského chrámu. U náhrobku Tycha de Brahe se mi zdálo, že jsem zahlédl cizince. Horečně jsem se zachvěl. Ale byl to klam stínu, jež vrhal pilíř.

Vycházel jsem zase týmž vchodem, jímž jsem vešel. Na oltáři u vchodu na zlaté půdě je podoba svatého Antonína. Najednou se mi zdálo, že se dívá z tváří světcových na mne neznámý, a že se mi posmívá.

Vyběhl jsem do ulice. Ale venku bylo pusto. Neznámý, byl-li kde ukryt, jistě již dávno odešel. Ještě jsem šel na Staroměstské náměstí, rozhlížel jsem se všemi směry. Ale neviděl jsem nikoho. Náměstí bylo pusté a dýchalo mrtvem pod nebem lazurné modři, temnicím se až do černého tónu. Mariánský sloup čněl uprostřed, němý a ojedinelý. Zavřené domy pochmurně se vztyčovaly jako náhrobky, v sebe zadumané. Jen hlahol zvonu, temné dunění bronzu, jako poselství z jiných věků šlo nad střechami města, jež naslouchalo v pohřebním mlčení, zatím co stíny přecházely přese všechno jako smuteční závoje, stíny, pod nimiž nelze než míti pocit mrtva. Neviděl jsem již nikde toho, jehož jsem hledal. Jen něco také jako stín zbylo po něm v ovzduší. Ale co cítila ještě duše, neviděly již zraky...

Chodil jsem od té doby vytrvale do Jakubského kostela. Celé hodiny jsem prostál u náhrobku hrabat Vratislavův. Ale neznámý se již neobjeoval. Bloudil jsem v soumraku sklánějícího se dne, kdy všichni lidé nabývají nezvyklého, tajemného vzezření, po ulicích. Prohlížel jsem fysiognomie chodcův. Ale marně. Neznámý zmizel beze stopy.

A přece, cítil jsem, jest ukryt zde někde. Chodí zasmušilými ulicemi. Chodí chrámy, které nikde hlouběji nedojímají než v Praze. Nemůže býti jinde než v tomto městě smrtí, objatém mlčením a spánkem. Jen zde jest ovzduší pro jeho tajemnou existenci, kde všude po stěnách budov z minulých věků bloudí záchvěje tvorů, kteří zde kdysi vydýchli všechnu bolest svého bytí, jako by vyslali do časové vzdálenosti napřed své duše.

Duše středověku obletuje všechny věci. Cítíte ji zde tak, jako cítíte jinde blízkost moře. Všechna místa jsou minulostí prodechnuta. Odevšad se vztyčuje před vámi. Ze zelenavého stínu hlubokých zahrad s rozložitými stromy na vás dýchne. Z tmavého portálu, z hlubiny vchodu paláce vás ovane. Jste tu v starobylém městě, jež uchovává duši svého dávného obyvatelstva, dusně hrobovou blízkost těch, kdo zde před věky žili.

V modravě svítivém soumraku jsem se cítil vždy jako navždy vzdálen všeho přítomného. Měl jsem dojem, že je to chvíle, kdy se může člověku státi něco neobyčejného. V těch okamžicích vždy jsem čekal, že se mi zjeví někde obličej onoho neznámého, jenž náhle vystoupí z šera. Pak bude příležitost, chopiti se ho a nepustiti již, ať za jakoukoli záminkou.

Nejromanesknější myšlenky se mi rojily hlavou. Někdy jsem i vcházel do domů, jež na mne působily záhadným dojmem. Vystupoval jsem po rozviklaných dřevěných schodech do poschodí, vcházel do tmavých chodeb a koridorů bizarních budov. Ale se závratí v hlavě jsem zase odcházel, šílený nemožností na-

býti jistoty o zjevení v Jakubském chrámě, s něčím somnambulním v pohybech, s třeštivým horečnem v zrácích, s nevýslovným chvěním ve všech nervech.

XIX.

Nemohl jsem již mysliti na nic jiného v té době. Hrůza z onoho neznámého mne štvála s místa na místo. Srdce mi bušilo divými údery. Jako nad propastmi přišerných fantomů jsem se potácel. Démon mne k nim vlekl. Klادل na mne stín těžký jak olovo. Všechno se mi zdálo marným, všechna snaha nicotnou.

Onen neznámý stál nade mnou, stál ve mně, střebaje ze mne všechnu sílu, všechnu krev, a vypíjel ze mne každou odvalu. Všechno bylo zvráceno, podryto. Nežil jsem, jen jsem cítil na sobě tíhu. Ah, ten druhý, s dostatek skutečný, aby mne krutě mučil, a ne dosti přízračný, abych s ním splynul, stín v stínu! Nedovedu ani vylíčiti svého tehdejšího stavu. Právě to, že jsem nemohl najíti neznámého, zvyšovalo mou šílenou rozechvěnost. Přízrak zmizí, dokážete-li mu, že je skutečný. Ale neznámý zachovával svou neskutečnost a nemohl proto zmizeti z uštváných mých představ.

Tehdy jsem pocítil, jak málo je třeba k vzbuzení šílenství jako k přivolání démona. V tomto období jsem žil v hrůze ne dny, ne hodiny, ale každou vteřinu. A tu teprve jsem viděl, jak slabě můžeme ovládati svůj vlastní psychický stroj. Na jevišti naší psychy obraznost může hráti nejbizarnější výjevy, zatím co nezůstáváme proti nim než diváky bez moci.

Často jsem si říkal: Všechno bylo klamem! Nic není! Ale je třeba aspoň trochu skutečnosti, abychom uvěřili v neskutečnost. Můj přízrak však neopouštěl své irrealnosti. Nevtěloval se v nikoho existujícího.

Odmlčel se.

Neodvažoval jsem se podívatí Manfredovi do očí, jimiž magnetisoval všechno mé nitro. Byl jsem bázliv, že z nich vyčtu nové tajemství. Ale Manfred, ač hleděl na mne, byl tak zaujat svým nitrem, že činil dojem, jako by se zpovídal spíše sobě než mně. Všecek do něho soustředěn, naslouchal jsem mu dále.

– Všichni, kdo se přiblížili k záhadě bytí, nepochopení věštci, kteří předpověděli tajemné, zapomenutí básníci, již je vytušili, kletí milenci, kteří je prožívali, všichni, kdo byli, ať zblízka, ať zdáli, zasaženi jeho stínem, šerem jeho rozpiatých křídel, umírali jedinou ranou, jediným úderem: poznáním marnosti všeho. Neznáme se, pokud jsme jen sebou a ne zároveň také někým jiným: to vytušila všechna mystika středověku.

Nyní jsem nebyl jen sebou. Byl jsem zároveň tím druhým. Očima toho druhého jsem se díval do něho, a ten druhý se díval mým zrakem do mých hlubin. Cítil jsem, že jsem se ocitl nyní vlastně v končinách, kde se začíná lidské bytí. Nyní jsem byl člověkem, kdežto dříve jsem byl jen karikaturou sama sebe. Nemylte se: teprve poznáme-li, že jsme marni, máme právo, abychom byli... Vytkl jste mi kdysi, že pohrdám lidmi a že se jim směji. Ale jsou vůbec lidmi, kde žijí své životy, jako žijí každou všední událost? Nikdy se nedotkli tajemného, nikdy nezoufali nad svým bytím, leda nad ztrátou svého pohodlí. Nikdy nepocítili radosti šílenství, leda spokojenost nad svou užitečností.

Jsou i básníci, filosofové, umělci, vyplnivší svými plochostmi knihy, jichž si váží všichni, a galerie, jež jsou navštěvovány, kteří nikdy nepocítili, co to je být lidmi. Nikdy se nenapili jedu poznání své jsoucnosti, svého osudu. Došli slávy, ač nebyli lidmi ve svém životě ani na hodinu. Ti hořcí zoufalci, jako je Chatterton, Poe, Baudelaire, Gerard de Nerval, kteří umřeli hladu, alkoholem, šílenstvím, sebevraždou na mřížích nevěstince,

to jsou všichni ti, kteří byli zrozeni, aby umění své žili, a ne aby je dělali jako ostatní. Ti měli strašlivou schopnost uměním, jež neslo podobu krásy, zoufale se rouhati nicotě všeho, hudbou a rytmem se zpovídati, že všechna velikost bytí není než ohromujícím prázdňem marna.

Vidíte: proto pohrdám lidmi a jejich malým uměním. Proto neuznávám nikoho, kdo se mi blíží, za rovného sobě. Jest pošetilé věřiti v rovnost lidí: jak bych měl se spokojiti, abych měl svou nepravděpodobnost míti společnou s kýmkoliv! Raději chci míti hrdé srdce plné hořkosti. Raději se odlomím docela od života jako mrtvý květ od živého stvolu.

Rozumíte nyní mému posměchu? Není to póza. Vidíte, jak jde z nitra to, co jiní lidé pokládají za povrchní dandysmus. Nemiluji lidí. Dávám jim přecházeti jako oblakům. Když zmizejí, nemyslím na ně. Všichni jsou mně lhostejní.

Ale přece se jimi obklopuji, žiji s nimi: nemají však pro mne ceny, ti, kteří mne nudí z povolání, a které já nudím z rozmaru. Věřte mi: celý život není než styk s lidmi buď lhostejnými, nebo protivnými. O koho stojíte, buďte jist, že vám jej vezme okamžitě rafinovaný osud, a nechá vám jen toho, jenž je vám trýzní. Vezme mi osud i vás, Francisi? O vás jedině stojím, vás jedině miluji.

Snad i kdybych dovedl sobě se smáti, jako se směji ostatním, byl bych šťastnější. Ale já sám sebe beru hluboce vážně. Vypijte tedy, můj drahý, do dna hořkou fiolu mé bytosti! Potřebuji duše, jež by trpěla se mnou. V truchlivé, tmavé skabiosy, věnčící mé dny, vpleťte vášnivá, krvácející anthurea své lásky ke mně! Vmiste jejich purpurové plameny do všech svých slov! Ať šlehají z každého vašeho pohledu, z každého gesta, z každého úsměvu! Chci, abyste jimi celou cestu mi posel, celou cestu ohně, vzduchu a světla, jíž půjde teď naše přátelství. S vámi, po vašem boku, bude lehčí tíha stínu, jenž ulehl neodvratně na všechno mé bytí...

Jak byl záhadný nyní Manfred! Tato slova, trysklá z těchto rtů, měla šarlat a slávu. Byla má, zcela má. Každý jiný by byl je pokládal za šílená a prázdná smyslu. Jen já, v srdci s propastí osudné lásky, byl jsem jimi jat do duše a rozuměl jsem jim, neboť jsem věděl, že je v nich prudkost svrchované touhy. Nikdy jsem neslyšel podobných slov a nikdy jsem neviděl, aby se přeměnila něčí bytost tak jako Manfredova.

Byl to ještě jeho obličej, tmavý, s přílbou hustých, magnetických vlasů spíše nežli s chvějivě vlnivým účesem? Jeho výraz byl teď zcela jiný. Stín řas pod dechem jeho citu jako by se temnil a jasněl. Zraky se zvětšovaly a zmenšovaly pod akcentem slov, se rtů se řinoucích. Byly jako rytmovány pocity nitra. Cítil jsem, že Manfred dovedl jediným pohybem, magic-kým gestem zasvěcencovým, vzkřísiti ve mně bytost, jež v nitru mém dosud dřímala utajena.

Sám jsem teď byl někým jiným. Manfred mi dával nové pocity, pocity, jež byly mimo život, a jež přece hlouběji mi odkrývaly tajemství života nežli všechno, co jsem dosud žil.

Manfred! Jméno, jež bylo možno říkati jen v samotě a stínu: jako démon, zahalený tmou, dával mi nádher-ný dar svého přátelství. Děsil jsem se a jásal zároveň. Neboť jsem cítil, že jeho osud nebylo možno srovná-vati s osudem nikoho na světě. Co bylo v bytosti jeho jemností, u jiného by bylo nesmyslné: tak byl podroben chiméře.

Kdyby mně někdo jen říkal o Manfredovi, byl bych popřel jeho existenci. Nikdy bych byl neuvěřil, že ta-kový nadlidský vzdor může kdy prozářiti lidské tváře, že může býti taková odvaha v někom vyzvati v boj i samou závratnost věčnosti. Ale stál teď přede mnou. Nabízel mi své přátelství. Svým tajemstvím křtil mou bytost, jež počínala nyní žiti něco zcela jiného, než kdy žila před tím. Cítil jsem, že mne zmučuje všechno, co mi říká. Ale že to říkal Manfred, necítil jsem

bolesti. Má duše vyjadřovala jen jedině: Čiň se mnou, co chceš... ty jediný to můžeš.

Zdálo se mi, že jsem pozbyl své vůle, své myšlenky. Magický vliv Manfredův se mne zmocnil úplně. Stával jsem se sám černým od jeho stínu. Tato záhadná bytost tmavého a cynického vzhledu, po níž jsem toužil kdysi, zvědav jen věděti, jaké vášně se vzbouzejí, aby rvaly její srdce, sevřela mne láskou, jež touží buď po spáse, nebo po zničení. V Manfredu teď byla cesta, byl cíl. Všechno, co jsem žil dosud, nebylo ničím. Tento tmavý sen byl všechno. Zjevení vůle Manfredovy bylo rozkazem, jemuž nebylo možno se vzepříti. Ostatní bylo zapomenuto, za jeho slov, z nichž mluvily ke mně dávné věky o všech svých mysteriích.

Jaký zmnožený život byl v Manfredově nitru! Jak vášnivě všechno procítoval, jak zápasil a trpěl! Jak byl vyvýšen hlubokou osudovostí nad obyčejnost života! V tomto těle, jímž proudila a v němž se zhušťovala noc, v těchto očích, prodloužených řasami, plných chvějivé hry, v tomto hlase, po němž jako by byl rozlit stín, vzbouzely se stavy démonické, a horečně dozrávaly vise. Manfred žil život jako záhadný obřad. Prosvěcoval jej hloubkou svých úzkostí.

Chápal jsem teď slova, jež mi kdysi řekl, když jsem mluvil posměšně o nevkusnosti století, v němž žijeme:

– Nač dáti se znásilňovati dobou? Je nutno překonati předsudek, jako je datum našeho zrození. Nikdo se nenarodí nevhodně, když nechce. Je v naší moci se naroditi v době, jíž potřebujeme pro sebe...

Manfred se narodil v středověku, žil v středověku. Tento flirtující dandey otevíral Paracelsa, Agrippu z Nettesheimu, Athanasia Kirchera jako knihy svých vrstevníkův a zajímal se o středověkou alchymii, magii, psychurgii a theurgii, zatím co se nestaral naprosto o moderní vědu.

Hluk ulic mu byl lhostejný. Ale sedě sám v své komnatě, obklopen dávnými knihami mrtvých lidí, slyše z dále ohlas zvonů, ztrácel se v jejich hlaholu a na-

cházel věk, v němž v pravdě žil... zatím co všechna soudobost byla mu jen pouhou neskutečností...

XXII.

– Nesetkal jste se nikdy, Manfrede, s oním záhadným cizincem?

Manfredovy oči vrhly na mne něco jako zvrácený svit, jako odraz bolestného vzrušení.

– Nespatřil jsem ho, ač jsem delší čas ještě zůstal v Praze a po něm pátral. Pak bylo nutno se vytrhnouti z morbidních dojmův. Odešel jsem z Prahy, zdržoval jsem se v Londýně a v Paříži.

Jaký od té doby jsem žil život? Když bylo možno stlumi vzpomínku na to, že existuje onen druhý, že jsem rozlomen do dvou bytostí, jež se nespojí nikdy, ale jež nyní budou navzájem stále se ohrožovati, oddával jsem se všemu, co ohlušuje a omamuje. Nikdo by byl nehledal ve mně někoho, kdo tak hluboce mohl podlehnouti mystičnosti poznání, že žije ve dvou bytostech: všechno tajemství svého nitra jsem ukryl pod masku dandysmu.

Ale nemyslete, že jsem mohl *zapomenouti*. Často za nejbujnějšího veselí náhle pozorovali ti, jež jsem bavil, tropě si z nich posměch, jak stín přešel mým čelem. Ale netušili, co mnou zalomcovalo a mne pobouřilo: viděl jsem bílý náhrobek hrabat Vratislavův a poblíž něho stojící stín toho druhého, jenž na mne upíral své příšerné oči, jako by káral mou zpupnost, že mohu se smáti, když mou bytost úplně má v moci. A hned mi bylo, jako by mne pohružovalo náhlé šílenství do temnot nejhlubších propastí.

Ten druhý *existoval*... ale ti, kdo mne obklopovali, byli mi méně než neexistujícími. Nejlepší metodou býti sám jest obklopovati se lidmi. V samotě myslíme na lidi, ve společnosti na sebe. A tak, zatím co zněl kolem mne smích, cítil jsem, jak jsem rozdílnou bytostí od těch, kdo dovedou se smáti, já, jenž nemohu se smáti: neboť nade mnou se vznášela stále myšlenka na tajemnou existenci toho druhého. Zastiňovala mne, jako přicházející smrt zastiňuje tváře umírajícího.

Tou jedinou mukou pobíhala stále má fantasmie jako zvěř klecí. Když jsem přicházel, vytáhlý, vlnící se, vyzařující umělou malátnost, nikdo netušil, že nesu v nitru celé peklo pochyb.

Někdy v zoufalství jsem se snažil najíti bytost, jíž bych mohl se svěřiti. Přátelil jsem se náhle s lidmi, kteří se mi zalíbili čímkoliv, buď že vytrvale mlčeli, neb že dovedli voliti parfum, jindy mne upoutal někdo, že se všemu stále smál, jiný, že si pudroval výstředně tváře, – ale nikdy nebylo takové přátelství trvalé. Čím zajímavější člověk, tím byl poměr můj k němu kratší. Jen některé lidi jsem podržoval, zacházeje s nimi jako s amulety, jimž nevěříme, ale jež máme přes to při sobě, pro případ, kdyby přece něco v nich bylo.

Oslňoval jsem dále v společnostech, toulaje se z města do města, opovrhuje ze srdce všemi, kteří mne podivovali. Jak je snadné, aby vás měli za duchaplného! Přihlížíte-li k hlouposti svého okolí a ironisujete-li jeho prostřednost, jste vtipný, to jest obdržíte možnost býti k lidem hrubý. Ale do společností chodíme, jen abychom inspirovali svou nechut k lidem. Neboť je nepříjemné, stojí-li někdo výše než my. Jediný důvod tedy mluvit s lidmi, jest možnost nacházeti je hnusnými.

Máme-li pocit, že je naší silou býti věčně osamělí, můžeme se obklopovati společností. Abych lidem odporoval, vyhledával jsem jen těch, kdo mi rozuměli, a s nimiž shoda tedy byla vyloučena. Neboť s vámi se shodnou vždy jen lidé, kteří vám nerozumějí, a najítí souhlas, je něco tak trapného, jako věřiti v něco, co se rozumí samo sebou.

Na konec se mi zhnusil dokonale tento způsob života. Zhnusil se mi Londýn, kde gentlemané nepáchnou než morálností a korolopsí, což obé není než parfum stáje a potu. Toužil jsem po něčem jiném. Kdybyste se mne byl zeptal po čem, byl bych nevěděl. Nevěděl jsem, přejí-li si počátku něčeho nového, nebo jen aby se ukončilo to, co už bylo. Nevěděl jsem, mám-li toužiti po veselosti, nebo po smutku. Jen jediného jsem si přál: aby zmizela z mého života nerozhodnost, všechna polotrýzeň a všechna polonuda. Cítil jsem, že život má jedinou rozkoš: dáti jej va banque! Že má rozkoš, stupňuje-li dynamiku bytosti, ne však když ji snižuje.

Nepřipadlo mi tu nikterak, oddati se nějaké věci, zaměstnati se vytrvale nějakou prací. Jen člověk malé vůle opovrhne vším, co lze vykonati snadno, a kdyby chtěl něco uskutečniti, pak by sáhl jen po tom, co by se hrozil vykonati.

Toužil jsem po úžasných věcech a dělal jako dokonalý dandy pošetilosti, neboť dandy důležité věci jen odkládá a nikdy jich nekoná. Toužil jsem projíti vším a zkusiti všech možností a forem života, neboť věřte, Francisi, život má jen tehdy smysl, nahromadíme-li v něm všechny šílenosti, jichž můžeme dosáhnouti. Sám o sobě je bez ceny, ale jest vším, je-li transponován. Najděte životu stil, a učiníte z něho zázrak. Ale můj život tehdy? Zde chvílku a tam chvílku, trochu opia pro cigarety a trochu přátel pro nudu, stálá nezvratná předsevzetí a žádné činy, a někdy též zájem o někoho, jež bych byl snad i miloval, kdybych byl

měl k tomu kdy. Budu z toho vyléčen, můj Francisi? Ze života, jenž má samé zítřky a žádné dnešky? Ó, moci utéci sám sobě, daleko, daleko, prožítí nějaké prudké bolesti, kruté vášně, jen věděti, že to všechno má nějaký smysl a není jen zoufalou sebedeparodií...

XXV.

Zamlčel se a díval se na mne očima bez postřehu, vidoucími ne věci, ale sen.

Byl k smrti smutný. Marně jsem přemýšlel, jak jej ztišiti. Zase v něm všechno se vzbouřilo: paradoxnost stále se v něm rvala s hlubokou touhou po životě, démon odporu s neumořitelnou žádostí dojíti klidu.

Příliš vážně Manfred se díval do všech tajemství bytí, aby mohl lehce žítí jeho povrch. Žádná hlubina duše nezůstávala mu zastřena. Žádná subtilnost psychická neskrývala mu svého smyslu. Příliš vítězilo jeho transcendentální já nad osobností tělesnou: příliš žil vise místo reálnosti. Reálnosti uniknete, změníte-li místo. Ale přelud jde s vámi. Žádným prostorem ho neoddělíte od své fantasie, jako se neoddělí čaroděj od kouzla, jemuž propadl.

Proto Manfred se potácel tak zoufale z extrému do extrému. Brzy bez naděje, svrchovaně zoufalý a náhle extatický, plný lyrismu, brzy pochybující a hned zase věřící, brzy pošetilý a hned zasvěcený v nejhlubší pravdy bytí.

Myslil jsem na to, čím mu nyní budu: dobrotivou mocí, jež sejme s něho část těchto úzkostí? Či se zděším posléze sám a opustím jej navždy?

Bylo mi nevyřekně smutno: přál jsem si od osudu, aby mi dal k úkolu tomu, jež mi vykázal u Manfreda, dosti síly, abych s ním mohl nésti jeho vášně a iluse, šířající jeho život. Nechtěl jsem teď znáti jiného štěstí než blouznivě milovati záhadné hoře, otřásající nitrem tohoto nádherného, rozvráceného člověka.

A přál jsem si od osudu, má-li někdo zabít mé srdce, aby to nebyl nikdo jiný než Manfred. Smrt z jeho ruky se mi zdála býti krásným darem. Neboť všechno, čeho se dotekl, nabývalo přitažlivého vzhledu nemožných věcí. Ah! co bylo síly v něm, jenž se zdál nyní tak zmalátnělý svým osudem: věděl jsem, že v něm jest odvaha, chopiti se každého šílenství, neboť již láska k němu se stávala mi jako něčím urputně a divoce se vymaňujícím z obyčejnosti ostatního života.

Všechnu budoucnost s ním jsem si halil teď do tragické černi, do hlubokého soužití, plného grandiosní, zdrcující vášně. Jsem však ze stejného tajemného rodu? Budu moci mluvit s ním, aby má slova byla jeho slovy a ne pouhými bezobsažnými zvuky, jakými s ním hovoří ostatní lidé? Řekne mu někdy více i mé mlčení než řeč druhých? Uslyší tajný tlukot mého milujícího srdce, jako slyší hlasy z věků, jichž už není? Porozumí zábleskům zraku, brzy něžným, brzy vášnivým, brzy umdlévajícím a hned zase povzbuzujícím, on, jehož oči planou jako dvě černá ebenová zrcadla jen brutalitou svých ohňův a zlověstností svých snů?

XXVI.

Půlnocí jej povedu, tak jako bychom šli dnem. Ovime hlavy do snů jako do závojův imaginací. V spánku a v soumraku budeme žít, abychom neviděli, že všechnen náš život, aby byl bezbolestný, nikdy nesmí býti uvědomován. Odplaším od něho stíny příšer, křehkou, měkkou rukou sejmu s jeho čela černou tíži. V tom jsem viděl svou budoucnost po boku Manfredově, jediný stil svého dalšího života: bolestnou půvabnost jakoby anděla bez křídel, někoho z nebes, ale beze svatosti a bez nader, naplněných Bohem, jen s touhou držeti nad propastí srdce chmurného muže, zasaženého strašnou ranou, a vykupovati jeho němé prokletí třeba ztrátou vlastního štěstí.

Neboť Manfred – to jsem cítil nyní – byl z lidí, kteří rázem mohou vnuknouti všechna šílená zbožnění. To, co bylo před stínem této noci, nežilo již pro mne: teď teprve se začínal život. Jak byl prudký a náruživý, jak divoce roznícený, kdy oči přijímaly lesk tajemných kamenů, trysk plamenů, prýstíciích z pohnutého, trpícího nitra! Co heroismu bylo v tomto jemném dandym, jistě mnoho z válečných pudů jeho šlechtických předků, roztínajících zběsile šavlemi obličej nepřítele pod rodnou pevností: ale tento zde se vystavil vstříc odvažněji Tajemnému Nepříteli, zápasil a bil se s ním v nejistotě temnot.

Vždy hlubší a hlubší odstín se kladl v černo jeho očí, vždy mocněji na klenutém čele vyvstávala krásná, modrá linie žíly, mezi obočím se rysující a postupující k vlasům: všechna odvaha a zpurnost jeho duše byla v ní soustředěna. Dívaje se na ni, zdál jsem se býti jí rytmován. Všechny pocity mého srdce klesaly a zdvihaly se podle jejího pohybu. Tak mne stigmatisovala láska Manfredova, ranila mne ranami, jimiž sama trpěla, poznamenala si mne svou nejkrutější hrůzou, pod níž sama klesala.

Vrásky teď brázdily bouřlivé Manfredovo čelo, čelo neronské, plné tvrdostí. Vyzývavá zpurnost se rozšířela v jeho ocelové hlavě, opřílbené vlasy černými až do modravého nádechu.

Necítil jsem než rozkoš tajemné spoluviny. Nikdy mi Manfred nepřipadal krásnější nežli v této pochmurnosti, v tomto osudovém zmaření. Chvěl jsem se nezvyklým vděkem z jeho kouzla. Brutálnost jeho děsu vyvolávala na mé tváře bledost, mluvící o lásce, jež se vzdává naprosto.

S chvěním jsem se díval teď do jeho srdce, jako se díváme ve věži hradu do děsivých hlubin studně.

XXVII.

Ale Manfred náhle vstal prudce s křesla, do něhož zapadl v černých myšlenkách. Jak prudce všechno prožíval, hned jsem vytušil, že nová tíseň vyvstala v jeho nitru. Neřekl mi však nic, jen otázku:

– Uhodl byste, Francisi, místnost, jež je zrovna nad komnatou, v níž spolu nyní hovoříme?

Když jsem se podíval na něj bez odpovědi, němě, pokračoval, afektuje v hlase něco posměšného:

– V druhém patře je *tajemství* tohoto paláce, jeho strašidlo. Každý starý rod má svou bílou paní, dobromyslného ducha, obcházejícího dávné komnaty o půlnoci. I zde je přízrak. Nechcete ho navštívit? Osmnácté století oživne na chvíli, vezmeme-li svíci a podíváme-li se do druhého patra. Ubezpečuji vás však, že mé strašidlo je *výjimečného* rázu. Jinak bychom ho neznepokojovali zbytečně.

Bizarnost žertu byla v těchto slovech Manfredových. Tak dovede se posmívati však jen někdo, kdo se ruinyje. Byla to rozmarnost toho, kdo je před katastrofou a je veselý prve, než bude k smrti vážný nad tím, čemu se směje...

XXVIII.

Povstal jsem, ochoten ke všemu. Neboť Manfred měl právo teď zlomiti můj život a probodnouti mé srdce jakoukoli hrůzou, když jsme náleželi sobě již tak naprosto.

Cítil jsem však mrazení nejen v tvářích, ale i v stydnoucím srdci. Jen přítomnost Manfredova mne vzpřimovala. Každé jeho přiblížení, každý jeho dotek měl pro mne rozkoš nebezpečství. Lehla mne jako ostří přibližujícího se meče, jenž nezraňuje, ale může zraniti.

Vyšli jsme do chodby. Vystupovali jsme do druhého patra. Dech se mi užil méně bázní z toho, že Man-

fred mne chce zase v záhady zasvěcovati, jako jejich očekáváním, jejich nejistotou.

Chvílemi jsem se zastavoval. Svíce, již jsem nesl, ozařovala slabě schody a časem zaplápolala, až mi teplé kapky vosku stékaly na ruku. Zvenčí sem zazníval kvílivý vítr a náraz deště o stromy v zahradě, o průčelní zdi. Setřásal jsem marně temnou, utkvělou představu děsu, jako v černém snu setřásáme tížící břímě.

XXIX.

Druhé patro, v němž nikdo dávno nebydlil, mělo stopy zanedbanosti. Ticho zde bylo hlubší, mrtvo mrtvější. Všechno mělo ráz zapomenutosti: i mřížová vrata, jimiž byla přepažena chodba od schodiště, působila dojem, jako by se neotočila již celé století na svých stěžejích. Zaskřípala žalostně, když je Manfred otevíral. Ale umrtvila tento zvuk tak náhle, jako by se ulekla sama porušeného klidu všech věcí kolem.

Ohromný děs mne ovanul z nekonečné chodby jako z hlubin bezedného sklepu. Celý tento palác uprostřed temnot v blízkosti Manfredově se podobal zakletému, dřímajícímu hradu, kde jako by zkamenělo před věky všechno, mimo nás dva, rušící jeho klid.

V chodbě mezi okny a na protější stěně visela řada obrazů, nerozeznatelných už, stářím zčernělých. A sem tam byl i zapomenutý kus nábytku, před lety sem odklizený. Jak jsem vyhledl z chodby jedním z oken do zahrady dole, měl jsem dojem pohledu na hřbitov, na cypřiše a thuje, na stromy Mrtvých.

Jedny z dveří měly zámek. Manfred vyňal klíč, který podle všeho stále nosil u sebe, a otevřel je.

Vešli jsme do malé předsíně, kde nebylo však nic, jen vchod do další komnaty. Manfred vešel do ní, zatím co mne požádal, abych vyčkal v předsíni, než rozsvítí svíce na girandolách.

Tušil jsem, že v komnatě jest ukryto Manfredovo tajemství. Děs se mne dotekl něčím jako tělesným, hmotným. Cítil jsem mráz krve v žilách. Přemáhal jsem však chvění svého těla, neboť jsem cítil stud býti teď méně mužem, něco, co mne jindy plnilo rozkoší, když jsem si uvědomoval pasivnost a slabost, odlišující mne ode všech ostatních mužův.

Ale Manfred se suverenitou toho, kdo se zmocňoval mé bytosti úplně, sugeroval mi teď i tuto odvahu: *musil* jsem se cítiti bezpečným, když jsem byl blízek jemu, *musil* jsem býti silen, když jsem byl podroben jeho moci.

Nahlédl jsem do pokoje, kde Manfred zatím rozsvěcoval svíce. Ponenáhlu se rozjasňovala komnata: byla vskutku totožná s místností, kde jsme seděli v prvním patře. Týž tvar, táž okna. Byly mi divné zamčené okenice. Ale pak vzpomněl jsem si, že všechna okna paláce v druhém patře stále tak jsou uzavřena.

První dojem místnosti, když jsem do ní, pobídnut Manfredem, vstoupil, byl dojem rodinného musea neb archivu. Bylo hned viděti, že není komnatou, v níž se bydlí. Ale pořádek, s nímž byla zharmonisována její bizarní přeplněnost, svědčil, že tu vládne rovnající ruka někoho, kdo sem často dochází a věcmi se zabývá pečlivě.

Nemohl jsem hned si uvědomiti, jaké jsou vlastně věci, nahromaděné v této komnatě. Knihy, obrazy, nejrůznější drobnosti, všechno mi splývalo v antikvitní dojem. Ale neznámé mi nástroje, retorty, vážky, mikroskopy, tekutiny v subtilních lahvičkách na chvíli mne ovanuly představou vědecké laboratoře. Než však mohl jsem vůbec něco určitějšího si uvědomiti, Manfred mne postavil před portret, jenž visel na zdi, vévodě svými rozměry, svou význačností všemu okolí.

– Poznáváte toho muže?

– To je vaše podobizna, Manfrede, v kroji z osmnáctého století... řekl jsem překvapen, ale s bezpečnou určitostí.

– Mýlíte se, Manfrede odtušil s chladem v úsměvu očí.

– Tedy je to podobizna nějakého vašeho předka. Ale rodinná podoba jest až příliš překvapující: zvláště gesto toho, kdo se pohybuje životem s hrdou klidností rozeného infanta.

Manfredovy oči bleskly teď záhadně roztřpytěnou roz-níceností. Vytryskly náhle dravou plností ohně i hlub-ším černem stínu.

– Není to, Francisi, vůbec nikdo z našeho rodu, přes toto příznačné gesto. Pohledte, zde dole v rohu rámu: nevidíte?

Četl jsem nápis: *Divo Cagliostro*.

Jsou představy, jež dovedou způsobiti v naší duši úděs jako bleskový úder oněmlost... Tento nápis, jméno této dobrodružné osobnosti, čtené pod tajemným por-tretem, mělo teď týž účinek. Nebyl jsem s to, abych něco pronesl. Jen jsem opakoval jako pro sebe v svr-chovaném úžase:

– Cagliostro... divo Cagliostro...

– Ano, Cagliostro... Všechny věci, jež vidíte kolem sebe, byly kdysi jeho majetkem, nebo mají nějaký vztah k němu. V této komnatě přebýval kdysi Cagliostro jako host mého praděda... Do ní jsem shromáždil všechno, co může býti vzpomínkou na něj...

XXX.

– Ale záhadná podobnost tohoto portretu s vámi, Man-frede?

– Cagliostro byl stejně tmavý jako já, tmavý jako kaž-dý, kdo vešel ve přátelství s temnotami: povím vám tajemství tohoto portretu a této komnaty, jehož by netušil nikdo z opožděných chodců, že se skrývá za průčelím paláce, vztyčeného jako němý stín v hluboké noci. Mohu nyní bez váhání, Francisi, vložit tuto zá-hadu do bledé, průsvitné, trpící krásy vašich rukou...

Vím, že ji přijmete v soucitu, s něhou, jež činí zelený paprsek, hvězdu, zlato z vašeho zraku.

Zamyslíte se nyní nad tajemstvím mého bytí, což je totéž, jako se mnou šíletí. S rozumem vystačíme, nemyslíme-li o sobě. Jest však ničím, chceme-li proniknouti svými hlubinami. Jedině šílenstvím jako plammenným křídlem se dotkneme dna sebe samých: staří Řekové je znali, toto *svaté* šílenství. Plato byl jím šílený. Je to tehdy, kdy to, co je v duši, je něco zcela jiného než to, co je ve skutečnosti, kdy nesouhlas vnitřního s existujícím je nejdokonalejší.

Šílenství jest jediné, čím dosahujeme, že se nepodobáme ostatním. Svět rozumných je stále tíž. Na tytéž příčiny se odpovídá v něm týmiž dojmy. Jen kdo je šílený, má svůj vlastní svět, nesdílený s nikým jiným, kde všechno vidí jinak než ostatní, všechno cítí tak, jak toho nikdo necítí. Nuže: mé šílenství má jediného inspirátora, jediného původce... Cagliostro, božského Cagliostro...

XXXI.

Vstoupil jsem před lety v Benátkách do krámu starožitníkova. Náhodou. Či mne tam vedlo tajné vnuknutí? Kdo chtěl, abych tam spatřil věc, jež se mi stala pak osudem? Bůh či ďábel: Náhoda jest u ďábla to, co jest u Boha řízení. Kde chce ďábel ke člověku přistoupiti, pošle mu v cestu náhodu. Bůh nepřekvapuje. Bůh vede. Ďábel překvapuje. Ďábel svádí.

Miluji staré věci nejen pro jejich krásu, ale i pro podivuhodné legendy, jež vypravují o lidech, kteří se jich dotýkali kdysi a s nimi žili. Taková antikvářská skladiště mají pro mne přitažlivost. Najdete tam plno religiósniích věcí, věčných lamp, v nichž nikdo nerozžehá světla, madon, k nimž se nemodlí nikdo, a ornátů, jichž nikdo neobléká k mešním obřadům. A přece všechno ještě vydechuje posvátnost a kadidlo.

Najdete tam i věci rodinné, rozkošně květované míšeňské porculány, poháry z opalisujícího skla, vykládaný nábytek, půvabné portrety. Z nějakého zámku, z pozůstalosti vymřelé rodiny, visí v koutě, plném pavučin, portret mladého šlechtice, o němž se neví už nic, ani jméno, mimo krásný úsměv, s nímž se vzpřimuje, teď už jen princ z kraje Chiméry, s vlasy, mdle pudrovanými, s pletí zářivou, ústy, vonně kvetoucími. Markýz z rokoka, v kabátci perlově šedém s růžovými výložky, s bičíkem v ruce, se štíhlým chrtem po boku, zatím co za ním taje plocha vzduchu a vody jako tyrkysově modrý pruh, prosakovaný stříbrem, vnukající do nekonečna něco jako mdlé kolébání myšlenek. Proč mne tolik jímají tyto podoby neexistujících lidí, proč se mi zdá, že je tolik života ve stříbrných šedých zračkách, které štětec nanosl kdysi na plátno, v úsměvech bytostí, v nichž je složeno také něco jako měsíční nokturno šedi a stříbra, s mrtvým klidem lodi, spící na kotvách? Toto kouzlo mají všechny věci po dávných lidech. Neslyšíte také, Francisi, někdy pohádek, jež vypravují bílé lenošky, potažené starou látkou barvy zlata, pastýřům z vídeňského porculánu, koketně ucho nakloňujícím, když se domnívají, že jich nikdo nepozoruje?

XXXII.

Z temné hloubi krámu mi vyšel vstříc, vyrušen mým příchodem, shrbený židovský stařec. S počátku se mnou mluvil, nedívaje se na mne, s pohledy, upřenými k zemi. Až pojednou, když vznesl zraky na mé tváře, vykřikl úžasem. Jako bych byl nějakým přízrakem, se vztaženými proti mně rukama, v póze někoho, kdo se brání strašidlu, odstupoval zděšen do hloubi krámu, za hradby starožitného nábytku.

Nevěděl jsem, proč se stařec tak polekal. Až po chvíli, když jsem jej přesvědčil, že nejsem přízrakem, že

existují, vedl mne do vedlejší místnosti svého krámu, kde jsem oněměl úžasem.

Spatřil jsem tam svůj vlastní portret – podobu muže z osmnáctého století, jež byla úplně totožná s mou vlastní podobou.

Stařec tedy myslil zprvu, když se podíval na mne náhle, že nějaký démon mu oživil portret, jenž visel ve skladišti.

XXXIII.

Koupil jsem obraz. Něco neodolatelného mne vábilo k němu, že jsem nemohl býti bez něho. Vozil jsem jej z města do města. Počal jsem se zajímati též o toho, jež portret představoval, o Cagliostro. Všechnu literaturu o něm jsem si opatřil, všechny památky po něm jsem počal sbírat.

Kéž bych nebyl nikdy vstoupil do krámu benátského vetešníka! Jaký rudý plášť ohně a trýzní vrhl tam na má ramena démon, ukázav mi tento portret: sám Astaroth sňal svá proklatá křídla, aby je připíal k mému tělu. Vy, Francisi, netušíte mých muk: bolest vaší duše, inspirované svítivě stříbrnými kouzly, zhasíná jemně, jako by usínala v slzách. Ale můj život stravuje infernální plamen. Nelze mi ani říci, čím trpím.

Cagliostro se stal mým démonem. Pomyslíte si mé překvapení, když jsem našel i v rodinném archivu doklady, že můj předek, hrabě Evelyn Macmillen, slavný v lóžích zednářských osmnáctého století, měl s ním styky a hostil jej v našem vídeňském paláci.

Pohleďte, zde jsou Cagliostrovy dopisy: divíte se? Písmo jejich je totožné s mým písmem, a kdyby nebyl jejich papír zežloutlý a barva písma vybledlá stářím, mohl byste se domnívati, že jsem si je sám napsal. Ne, jsou autentické, tyto dopisy. Shoda Cagliostrova rukopisu s mým vlastním není nahodilá. Je v této podobě hlubší souvislost, jež vám bude jasná, až zvíte všechno.

Řeknu vám krátce, Francisi. V oné noci, kdy jsem přečetl v rodinném archivu, v dopisu Cagliostrovi k mému předku, větu: ŽÁCI ELIÁŠOVI, VSTOUPÍ-LI DO STÍNU ČERNÉ MAGIE, JSOU NESMRTELNÍ, ALE JE NUTNO, NEŽ DOSTOUPÍ NEJVYŠŠÍ DOKONALOSTI ONĚCH DVANÁCTI, KTEŘÍ TVOŘÍ PÁTÝ STUPEŇ ŘÁDU, ABY DVANÁCTKRÁT BYLI OČIŠTĚNI SMRTÍ ZDÁNLIVOU A DVANÁCTE ŽILI EXISTENCÍ, NEŽ SE STANOU BYTOSTÍ VĚČNĚ JEDINOU.

– bylo mi jasno, že můj život není než *jednou z oněch dvanácti existencí Cagliostrových...*

XXXIV.

Máte to za nemožné, Francisi?

Nezapomínejte: datum našeho zrození jest jen datem *zrození našeho těla*. Ale nikdo neví, kdy se rodí duše. Nikdo neví, kdy se narodilo to, co bylo dříve, než tělo. Nikdo neví, jaké existence žila duše před přítomnou formou, o níž jen víme, že je nahodilá a pomíjející.

Tyto otázky nejsou rozřešeny. Hypothesa, že svou duševní existenci stěhujeme z těla do těla, není vyvrácena.

Cagliostro tvrdil, že jednou z jeho existencí byl Apolonius z Tyany. Nemohu já tedy býti jeho další existencí?

Jsem užaslý někdy nad tím, co se ozývá a ke mně mluví z mého nitra. Víím, že mi toho nedal nynější můj život. Je to tedy hlasem z některého mého bývalého života. Je to ozvěna toho, co jsem v něm prožil, a o čem nyní již nic nevím.

Od vědy marně bychom chtěli se dovědětí záhad svých existencí. Věda nám nikdy nic neřekne. Vše, co nám může říci, jest jen to, že jsme nervový stroj, jemuž se říká člověk. Magie však nás poučí o našem tajemství. Její hypotese vysvětlují snadně to, nad čím všechna empirie vědy stojí bez rady.

Když jsem bloudil po stopách Cagliostrových po Evropě, stalo se mi, že jsem měl – bylo to v Haagu – podivný sen. Zdálo se mi, že jsem navštívil Cagliostra, a Cagliostro že mi vyšel vstříc. Stál jsem mu zcela blízko, hleděli jsme si z očí do očí.

Po chvíli Cagliostro zmizel. Byl jsem sám v komnatě. Upoutal mne v ní portret bělovlasého, hrdého muže, šlechtice v nějakém cizím kroji, posázeném drahými kameny a nádherně vyšíváném, a pod ním menší podobizna sličného mladíka, s čapkou na kučeravých vlasech, s jejíchž obou stran splývala šňůra hluboko pod bradu. Za pasem měl hoch zastrčeno plno krátkých bambitek, v pravé ruce držel rapír, jehož tenký hrot druhou rukou ohýbal.

Vypadal-li stařec jako nějaký zpurný kníže odněkud z Litvy nebo z Tatarska, mladík měl aristokratickou krásu prince z říše úpadku: při vši výzbroji a bojovné póze se cítilo, že rozpíná svou slabost do šedivé, mdlobné atmosféry, podložené zespod starým, vybledlým zlatem, jen jako stilisovanou sílu. Z tradice, podle rodinných legend, že napodobí odvalu, již už nemá. Ten kontrast, síly u zakladatele rodu a úpadku u pozdního vnuka, vryl se mi hluboko do paměti, jak nám málo kdy ve snu něco určitě utkvívá. Stařec se zdál vládcem, násilníkem celou svou postavou: u hochy bylo už jen v rukou něco, co by dovedlo vládnouti, s despotismem kruté, vášnivé, až nesmyslné vůle.

V tom mnou zatřásl děs ve snu. Cagliostro se znova objevil, se vzezřením groteskním, že vypadal jako pekelný fantom. Přiblížil se tak těsně ke mně, že počal mizeti do mne. Vzkřikl jsem a probudil se.

Ale z tohoto snu jsem si pamatoval živě podoby starce a mladíka na portretech, že jsem jich nemohl zapomenouti.

Víte, že jsem také trochu malířem. Načrtl jsem si obě podoby – a za čas jsem na věc zapomněl.

Když jsem přibyl po roce do Varšavy, seznámil jsem se

s hrabětem Eugenem Mosczynským, jehož předek byl znám s Cagliostrem a v jehož laboratoři Cagliostro dělal zlato a vyráběl tinktury, jimiž zvětšoval perly a drahé kameny.

Přál jsem si pak viděti podobiznu tohoto známého Cagliostrova. Jeho pravnuk mne zavedl do rodinné galerie. Představte si můj úžas! vidím tam, jsa už na odchodu z ní, náhle podobiznu starce ze svého snu – a pod ní podobiznu hochy, ohýbajícího pružný papír. Chvátám pro svou mapu a vyjímám z ní svůj náčrtek. Opravdu, podoba byla, až do nejmenších podrobností, dokonalá.

Jak vysvětlíte záhadu tohoto snu? Nebyl jsem nikdy před tím ve Varšavě, v galerii Mosczynských. Viděl jsem tedy ony dva portréty v jiné existenci než v nynější. Viděl jsem je jako Cagliostro, a sen mi je nyní vybavil. Jak jinak by bylo možno vysvětliti, že jsem se pamatoval na obrazy, jichž jsem před tím neviděl?

XXXVI.

Neznám nikoho většího v celém osmnáctém století nad Cagliostra, jehož všichni nazývají dobrodruhem a podvodníkem. Mně jest svrchovaným *Umělcem Života*.

Kdyby Cagliostro byl spoléhal na místní prostřednosti, mohl to přivést i ke slávě. Ale že podivuhodným způsobem zrytmoval stil svého života *výmyslem*, že *nepodobností* chtěl se odlišiti od těch, kdo nechtěli, než aby se jim připodoboval, je šarlatán. Dějiny ho neznají, ač je největší umělec života, větší než Napoleon, jenž se zdá historii patrně jen proto tak vkusný, že byl strašlivý spotřebovatel lidského masa, a kde měl projevovati trochu ducha, že nedovedl, než břidilsky napodobovati sloh starých vladařů. Dějiny neznají Cagliostra, ale je to bezvýznamné, pomyslíme-li, koho vlastně dějiny znají...

Vás zaráží můj úsudek o Napoleonu? Nesmýšlel jsem vždy o něm tak příkře. Baval mne dokonce, dokud v jeho císařské epopeji nebyla ještě snaha, státi se vladářským parvenuem, dokud v něm převládalo útěšené banditství rodáka z Ajaccia s osvojenou prostituční schopností naturalisovaného Francouze. Z těchto dvou prvků mohl se časem vyvinouti grandiosní stil, kdyby Napoleon, v uctivé bázni před soudem historie, nebyl všeho pokazil tak dokonale svou dobrou měšťáckostí, tak že se stal Velikým jen pro francouzskou bourgeoisie a nejvýše ještě pro německé profesory.

Soud Historie! Jak je směšný! Svrchovaný Filistr zasedá na stolicí a udílí prémie ctnosti ubohým prostřednostem jako o výroční zkoušce Pensionátu svatého Srdce. A přizná-li slávu i někomu většímu, je to vždy jen proto, že genius předstíral býti chud na duchu, ne proto, že byl vskutku genius. Souhlas historie, oblíba u ní jest urážkou, její nevšímavost poctou. Proto se nemylte, Francisi: není geniů v dějinách. Dějiny heroisují a činí svatými jen slabochy a diletanty. Jediný Genius Stilu, Cagliostro, divo Cagliostro, je z nich vypuzen. Dějiny nectí Tvůrců, Hierofantů, Básníkův. Ctí dynastie obmezencův a sprostotu uchvatitelů. Ctí velikost reálného, toho, co možno zjišťovati: vraždu, válku, spiknutí, požár, velikost všeho, co čpí výpachem sprostoty a prolité krve. Ale velikost smyšlenky? Invence? Imaginárního? Neexistujícího? Velikost Chiméry? Frantasia? Lži?

Dokud jsou dějiny takové, jako nyní, nebude možno nikdy do nich vřaditi jména Cagliostrova, aby nebylo zprostitováno. Bylo by nutno se všech ostatních hlav sejmouti koruny a tiáry, aby s dostatek bylo uctěno toto čelo zlatým věncem.

Plebiscit tvoří dějiny. A proto nelze, než jimi z hloubi duše opovrhovati. Dějiny nectí personality. Nepodivují se Snu. Řvoucí sběř, stádo, jemuž se říká národ, vpisuje do nich revoluce. Ale revoluce neexistuje, nedovede-li otrásti jediným mužem Snu, jehož pronesené slovo nebylo vyvráceno. Cagliostrův svět duchů

je větší skutečností než popravy Robespierův a Maratův.

Dějiny jsou dějinami státních funkcionářů a ne historií silných jednotlivců. Okamžik, kdy Dante napsal na pergamen hrůzné slovo: *Peklo*, je větší, než všechny války králův, o nichž z té doby historie vypravuje. Všichni slavní, jež dějiny uznávají, dobyli si slávy, poněvadž podpláceli svou prostředností veřejný souhlas. Cagliostro si dělal ze soudobosti bláznů, parodoval ji a posmíval se jí. Jsou-li všichni ostatní velicí pro jiné, *Cagliostro byl veliký sám pro sebe*.

XXXVII.

To byl stil jeho života: *velikost výmyslu*. Cagliostro lhal. Ovšem. Ale říci o geniovi, že nelhal, je tolik, jako říci o něm, že byl bez invence.

Cagliostro byl mistr ve vynalézavosti. Vymyslel si i své mládí, jako si vymyslel své jméno. Namáhala se sice policie pařížská, římská inkvisice a celé hejno autorů, v čele se samým Goethem, pokaziti tyto půvabné výmysly svou střízlivě šedou dokumentárností. Ale na štěstí obhájce Cagliostrovův Thilorier v memorandu, řízeném roku 1786 parlamentu po uvěznění Cagliostrově v Bastille, v *Memoire pour le comte de Cagliostro accusé, contrele Procureur Général accusateur*, uchoval všechno, co bylo krásnou, originální, biografickou invencí Cagliostrovou. Jinak bychom věděli – ač stálo-li by to vůbec za to – jen o nějakém Giuseppe Balsamovi z Palerma, synu Pietra Balsama, židovského původu, jenž žil v bídých, nízkých poměrech a maje se státi knězem, chodil do semináře sv. Rocha a pak žil z milosrdenství konventu kláštera v Cartagironu.

Nepohrdám ubohým otcem Cagliostrovým, neboť Pietro Balsamo nebyl beze všeho, jak se zdá, talentu, vypravuje se o něm aspoň, že udělal úpadek. Ale ke stilu dalšího života Cagliostrova se nehodil takový všední,

střízlivý začátek syna pokřtěného žida a strávníka milosrdných bratří. Cagliostro, neměl-li býti Giuseppem Balsamem, musil býti vychován v Medině, na dvoře muftiho Salaahyma, v knížecí nádheře, od moudrého Althatase, obsluhován zástupy otroků. Nemohl býti zasvěcován do chemie a botaniky dobrosrdečným fráterem lékárníkem v Cartagironu: do magie mohl jej zasvěcovati jen exotický Althatas, stejně jako nemohl Cagliostro odejít do světa jen pro špatné mravy, ač i v tom byl stilový humor, kde dobrým klášterníkům, za večerního jídla předčítaje martyrologia, místo jmen svatých podkládá jména banditův a nevěstek, nebo kdy lakotného zlatníka Marana se záminkou, že mu v jeskyni na břehu mořském ukáže poklad, vyláká, aby mu dal tam napráskati svými druhy, přestrojenými za čerty.

Cagliostro jinak pro veřejnost stilisuje svůj život: se zástupem služebnictva odchází do Mekky, do paláce šerifova, kde je přijat od knížete s takovou láskou, že na konec vytušuje, že je šerif jeho otcem.

Tři léta tu žije, ale na konec jej pudí touha dále do světa. Když se loučí se šerifem, kníže jej obejmě a se slzami v očích neřekne nic než větu:

– Žij šťastně, neblaze narozený synu!

Cagliostro odchází do Egypta, učí se znáti od kněží tajnosti chrámův a pyramid. Tři léta tráví pak na samých cestách po Africe a Asii, až se dostává konečně na Maltu, kde je přijat a hoštěn se vši slávou velmistrem johanitův, Emanuelema Pintem de Fonseca. Zde se dovídá poněnáhu, že jeho matkou byla nějaká trapezuntská princezna. Althatas vstupuje tu do řádu. Také Cagliostra chtějí nutiti, aby přijal klášterní roucho. Ale Cagliostro, provázen chevalierem d'Aquino, odebírá se do Říma, odkud počíná svou veřejnou působnost.

Tento život, toto mládí, ač fiktivní, je pravdivější pro stil dalšího života Cagliostrova než mládí, o němž by nám mohly povídati úřední matriky a biografičtí detektivové.

Ve skutečnosti mládí každého genia je pramálo zajímavé: jest ovládáno, místo aby samo ovládalo. Duch není ještě probuzen, aby život stilisoval. Štasten je, kdo se dopouští v něm aspoň absurdností. Jinak je mládí jako cliché, z něhož se učiní tolik šablonovitých otisků, kolik je jich právě nutno. Proto, až snad na několik málo podrobností, počátky biografí slavných lidí jsou totožné se životopisy lidí nezajímavých. Je sice jisto, že právě pro tuto bezvýznamnost má pojištěno mládí geniů zájem každého literárního historika, jehož rozum je vždycky mesaliancí vlastní hlouposti s cizí všedností. Ale, myslím, že by mělo zůstatí právem geniův, aby buď životy své zatajovali, pokud porušují stil jejich díla, aneb aby si je vymýšleli, pokud mohou doplňovati jejich uměleckou individualitu.

Představte si Cagliostro jako člověka dobrého vkusu, stilisovaného do fantastičnosti, dobrodružné záhadnosti, že má lidem, všetečným po jeho původu, hloupým biografům, vyprávěti o příbuzných, s nimiž nemá nic společného, o vulgárních lidech, žijících v Palermě, v koutě zanedbané uličky nedaleko hlavní třídy il Cassaro! Že má on, kníže černé říše magické, vyprávějíci lidem věci, jež rozžihají peklo v jejich nervech, ukazovati na špinavou, hluchou stařenu, hltající rýžový pokrm prsty, jako na svou matku!

Goethe v *Italienische Reise*, Goethe, jenž sám sebe zneuctoval, propůjčuje se tlachům Eckermannovým, měl tolik nevkusů, že navštívil rodný dům Cagliostrův a vyslychal jeho sestry a bratry, obmezené tvory, kteří nemohli pochopiti, že někdo, ač stejné s nimi krve, může jim býti cizejší jako individualita než kdokoli jiný. Nebylo důstojné Goetha, kaziti takto stil cizího života, rušiti fikce genia, jenž ze svého vlastního života učinil grandiosní umělecké dílo.

Dovedu pochopiti, že Cagliostro měl odpor i k těm faktům ze svého života, jež byla jinak ve shodě s jeho stilem, jen proto, že to byla fakta reálná, a ne fakta jeho vlastní invence. Sám nenávidím podrobností svého skutečného života tak, že ptá-li se mne někdo, znám-li